

Anna Lindholm

Vinter i Drammen

- en studie av hvordan barns lek kan bidra til byliv om vinteren

Trondheim 10. juni 2014

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultetet for arkitektur og billedkunst
Institutt for byforming og planlegging

NORGES TEKNISK-NATURVITENSKAPELIGE UNIVERSITET
FAKULTET FOR ARKITEKTUR OG BILLEDKUNST
INSTITUTT FOR BYFORMING OG PLANLEGGING

INSTRUKS FOR MASTEROPPGAVEN

Besvarelsen leveres under fullt navn og med erklæring fra kandidaten om at hun/han har utført arbeidet selvstendig.

Kandidaten skal redegjøre for hvem hun/han har rådført seg med, faglitteratur som er brukt og eventuell annen assistanse.

.....

ERKLÆRING

Jeg erklærer med dette at jeg har fulgt gjeldende instruks for utarbeidelse av masteroppgaven ved Fakultet for arkitektur og billedkunst, NTNU

Trondheim, den 10. juni 2014

Anna Lindholm

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige
universitet

Fakultet for arkitektur
og billedkunst
Institutt for byforming og planlegging

MASTEROPPGAVE 2014

TILGJENGELIGHET: ÅPEN

FAGOMRÅDE: Fysisk planlegging	DATO: 06. juni 2014	ANTALL SIDER: Hoveddel: 97	VEDLEGG: 3
----------------------------------	------------------------	-------------------------------	---------------

TITTEL:
Vinter i Drammen – en studie av hvordan barns lek kan bidra til byliv om vinteren

UTFØRT AV:
Anna Lindholm

Temaet for oppgaven er byliv i det offentlige rom på vinterstid. Barns lek er her sett på som en mulig aktivitet i seg selv, men også en aktivitet som kan generere andre typer aktiviteter hos andre mennesker. Problemstillingen for oppgaven er dermed hvordan det offentlige rom kan tilrettelegges for barn på vinterstid. De teoretiske tilnærmingene i oppgaven belyser både de fysiske og opplevde omgivelsene. Drammen er brukt som case for å illustrere forhold som oppleves å begrense eller fordre barns vinteraktivitet i det offentlige rom.

Privatisering og fortetting av byens uteområder skaper et behov for å styre utviklingen av det offentlige rom i riktig retning. Det er også forventet at flere barn vil vokse opp i byen, noe som gjør det offentlige byrom til barns nærområder. Intervjuer, gåturer og litteraturstudier er benyttet for å belyse et tema som er relativt nytt. En forklaring på at det offentlige rom for det meste er tilrettelagt for voksne aktiviteter, er forestillingen om at barn ikke passer naturlig inn i byen. Forestillingen om den idylliske og rurale barndom er kanskje enda større på vinterstid. Vi ser det ved at barns vinteraktiviteter ofte er lokalisert til steder utenfor bykjernen. I oppgaven diskuteres hvorvidt lekeplassen bør erstattes med omgivelser der lek er integrert i selve utforming. Dette kan være særlig hensiktsmessig i byer som opplever sterkt press på arealer. En leke-integrert design av byrommet er å foretrekke fremfor små og usammenhengende lekeplasser. Planlegging av det offentlige rom bør således ta hensyn til de prinsippene som er foreslått i oppgaven. Barns medvirkning i planprosesser er et aspekt oppgaven vil understreke. Særlig gjelder det når leketiltak skal foreslås for barn i byen på vinterstid.

STIKKORD: Det offentlige rom, barn i byen, medvirkning, vinteraktiviteter, byliv, vinterstid, fortetting, byrom.	VEILEDER: Sverre Flack
	VEILEDER UTENFOR INSTITUTTET: Inger Marie Holst

Postadresse
Institutt for byforming og planlegging
7491 Trondheim

Telefon +47 73 59 50 20
Org. nr. 974 767 880

Master oppgave Ekstrakt

Masteroppgave i Fysisk planlegging

Tittel: *Vinter i Drammen – en studie av hvordan barns lek kan bidra til byliv om vinteren*

Bakgrunn

Tidligere studier innenfor byplanlegging har vist hvor viktig den fysiske utformingen av byrom er for en attraktiv og levende by. Eksisterende verktøy, veiledere og retningslinjer om temaet tar ofte utgangspunkt i det offentlige rom som fritidsarena på sommerhalvåret. Dette er for de aller fleste byer i Norge lite hensiktsmessig, da de fleste dagene i året består av regn, kulde og fravær av solskinn. Oppgaven vil undersøke hvordan barns lek kan generere flere aktiviteter som sammen legger til rette for vinterbyliv.

Framgangsmåte

Med Drammen som case belyser oppgaven hvilke eksisterende hindringer som påvirker barns opphold i det offentlige rom på vinteren. Både de fysiske omgivelsene og forestillinger om barnas plass i det offentlige rom vil søke å forklare hvorfor byen er lite tilrettelagt for barn om vinteren. Intervjuer, gåtur, tidligere forskning og allmenne erfaringer vil sammen være bakgrunn for noen veiledende prinsipper for hvordan det offentlige rom kan utformes for å invitere til lek.

Praktiske forhold

Veileder ved instituttet: Sverre Flack

Veileder utenfor instituttet: Inger Marie Holst, Statens Vegvesen

Formalkrav til uttak og innlevering

Ordinært format på rapporten skal være stående A4. Format på eventuelle tegninger, modeller, visningsprogrammer eller internettpresentasjoner fastlegges i samråd med veileder. Rapporten skal ha oppgavetekst, innholdsfortegnelse, kildehenvisninger i teksten, litteraturliste og 1-3 siders sammendrag. Oppgaven leveres i tre eksemplarer, samt elektronisk (pdf-format).

Oppgaven skal tas ut innen 17.1.2014 og leveres instituttet senest 13.6.2014.

Forord

Det med å forstå menneskers atferd i byens offentlige rom er ikke lett. Mitt utgangspunkt for oppgaven var å observere og kanskje forklare folks og særlig barns atferd på vinteren som et resultat av byrommets fysiske kvaliteter. Mine tre år i de samfunnsvitenskaplige korridorene på Dragvoll hindret en slik oppgave, for hvordan kunne jeg utelukke forestillinger og forhold vi ikke kan måle, men som så åpenbart har betydning for våre valg? Oppgaven er derfor en anerkjennelse av at den fysiske og opplevde verden må ses i sammenheng.

Å inkludere barns perspektiv har ført til en morsom, men utfordrende kabal som til tider ikke så ut til å gå opp. Jeg vil takke alle barn som var med for at jeg fikk være med på bytur og for alle tegningene jeg fikk. Nå er oppgaven ferdig og det er mange som fortjener takk, ikke minst min veileder Sverre Flack, som tålmodig har rettet opp i «svorsken» og som både har støttet og kritisert valgene jeg tatt. Takk!

Jeg vil også takke Planavdelingen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Statens Vegvesen for stipend. Ingrid Marie Holst på SVV fortjener også et stort takk for å ha hjulpet en tidvis forvirret student med den røde tråden i oppgaven, og for oppmuntrende mail og samtaler.

Til alle dere på lesesalen, og til alle dere jeg savnet på lesesalen, uten dere hadde dagene med oppgaveskriving vært særdeles kjipe. Til sist men ikke minst, takk til min Kristian for støtte og oppmuntring. Når alt føles håpløst er du der og sier at det ordner seg og at jeg er flink. Takk.

Fotografiene i oppgaven uten referanse er mine egne.

Sammendrag

Temaet for oppgaven er byliv i det offentlige rom på vinterstid. Barns lek er her sett på som en mulig aktivitet i seg selv, men også en aktivitet som kan generere andre typer aktiviteter hos andre mennesker. Problemstillingen for oppgaven er dermed hvordan det offentlige rom kan tilrettelegges for barn på vinterstid. De teoretiske tilnærmingene i oppgaven belyser både de fysiske og opplevde omgivelsene. Drammen er brukt som case for å illustrere forhold som oppleves å begrense eller forde barns vinteraktivitet i det offentlige rom. Privatisering og fortetting av byens uteområder skaper et behov for å styre utviklingen av det offentlige rom i riktig retning. Det er også forventet at flere barn vil vokse opp i byen, noe som gjør det offentlige byrom til barns nærområder. Intervjuer, gåturer og litteraturstudier er benyttet for å belyse et tema som er relativt nytt. Barna som var med på gåturen var i alderen 4-6. En forelder og to planleggere er intervjuet. En forklaring på at det offentlige rom for det meste er tilrettelagt for voksne aktiviteter, er forestillingen om at barn ikke passer naturlig inn i byen. Forestillingen om den idylliske og rurale barndom er kanskje enda større på vinterstid. Vi ser det ved at barns vinteraktiviteter ofte er lokalisert til steder utenfor bykjernen. I oppgaven diskuteres hvorvidt lekeplassen bør erstattes med omgivelser der lek er integrert i selve utformingen. Dette kan være særlig hensiktsmessig i byer som opplever sterkt press på arealer. En leke-integrert design av byrommet er å foretrekke fremfor små og usammenhengende lekeplasser. Planlegging av det offentlige rom bør således ta hensyn til de prinsippene som er foreslått i oppgaven. Barns medvirkning i planprosesser er et aspekt oppgaven vil understreke. Særlig gjelder det når leketiltak skal foreslås for barn i byen på vinterstid.

Innholdsfortegnelse

Forord	ix
Sammendrag	xi
Figurliste	xv
1. Innledning	3
1.1 Bakgrunn	3
1.2 Problemstilling	6
1.3 Begreper og avgrensninger	7
1.4 Disposisjon av oppgaven	9
1.5 Case Drammen	11
2. Teoretiske perspektiver av byliv	15
2.1 Det offentlige rom	15
2.1.1 Det offentlige rom i forandring	19
2.1.2 Barnas plass i byen	21
2.2 Gode steder for opphold	24
2.2.1 God kvalitet er en forutsetning for byliv	24
2.2.2 Det opplevde offentlige rom	27
2.2.3 Barns lek	29
3. Metode	35
3.1 Voksnes syn på barns opphold i byen	36
3.2 Barnas perspektiv	36
3.2.1 Gåtur	37
3.2.2 Tegning	38
4. Barnas plass i Drammen	45
4.1 Natur og barn	45
4.2 Trygghet	47
4.3 Konsekvenser av fortetting	48
4.4 Kroppskontroll	50
4.5 Vinter i byen for hvem?	53
4.6 Byrom programmert for barn eller voksne	54
5. Eksempelsamling	61
5.1 Klimatisk tilpasning	61
5.2 Midlertidig bruk	64
5.3 Vinteraktiviteter i byen	67

5.4	Sanseopplevelser	72
5.5	Flerbruk	77
5.6	Løst materiale	78
6.	Konklusjon	81
6.1	Prinsipper for å tilrettelegge for barn på vinteren	81
6.2	Oppsummering og avsluttende ord	86
6.3	Refleksjon om studiens bidrag og begrensninger	88
	Litteratur	90
	Vedlegg	

Figurliste

Fig.1: Elveparken.	11
Fig.2: Elvepromenaden.	11
Fig.3: Ypsilon	11
Fig.4: Papirbredden en dag i februar	12
Fig.5: To dimensjoner av det offentlige rom.	16
Fig.6: Jernbanetorget 1919.	18
Fig.7: Perspektivskisse mot Strømsø torg.	18
Fig.8: Strømsø torg 1967.	18
Fig.9: Det nye Strømsø torg.	18
Fig.10: Barn leker sammen i gaten, Oslo 1915.	21
Fig.11: Lekeplass i grønne omgivelser, Torshov, Oslo.	22
Fig.13: Lekeplass med tradisjonell huske, sandkasse og sklie.	30
Fig.14: Det beste med hele byturen i følge 11 av barna var bussreisen.	38
Fig.15: Skattekart	39
Fig.16: Sjørøverskip	39
Fig.17: Strømsø torg med Globusgården til høyre	40
Fig.18: Biblioteket	40
Fig.19: Kart over gåturen i Drammen	42
Fig.20: Elementene barna la merke til under gåturen	43
Fig.21: Nyplanta trær har dårlige klatreegenskaper	46
Fig.22: spennende med vann! Fontene på Strømsø torg	46
Fig.23: Her løper barna fritt mot fontenen på Bragernes torg	47
Fig.24: Utfordringer på lekeplassen, her gjelder det å ta sats!	50
Fig.25: “Gi oss mer fart!”	50
Fig.26: Flere av barna tegnet denne husken	51
Fig.27: En kopp varm kakao og en god sitteplass gjør benen mindre trøtte	52
Fig.28: Lek på sykkelstativer i regn	55
Fig.29: Barna bruker “voksne” omgivelser til lek	56

1

Innledning

---

1. Innledning

Levende byer eller byliv er generelle målsetninger i de fleste prosjekter og planer. Et nærliggende eksempel for oppgaven er et samarbeidsprosjekt mellom Drammen kommune og flere næringsaktører i regionen under betegnelsen «Byliv». Et kort søk på ordet «byutvikling» blant entreprenører og arkitektfirmaer, tyder på at levende byer og byliv i praksis gjelder for sommerhalvåret. Det offentlige rom synes ikke å være planlagt for aktiviteter utenfor sommerhalvåret. Hvordan skal vi planlegge og forholde oss til det offentlige rom vinterstid, og hvilke tanker om vinteraktivitet i byen eksisterer i dag? Formålet med denne oppgaven er å undersøke hvordan barns aktiviteter kan være en katalysator for byliv på vinterstid. I tillegg til de fysiske forholdene som enten legger til rette for, eller hindrer barn fra opphold i byen, vil oppgaven ta hensyn til at foreldre og voksne har stor påvirkning på barns opphold. Derfor vil forestillinger om barnas plass i det offentlige rom vies oppmerksomhet. Drammen blir her brukt som case for å illustrere eksisterende forhold som kan ha betydning for barns opphold i byen på vinterstid. Drammen kommune har pusset opp store deler av byen de siste årene. Strømsø torg er blant de største prosjektene kommunen har gjennomført, med en prislapp på 100 millioner. Til tross for denne store investeringen og høy kvalitet kan vi lese om ”det tomme torget”, i Drammens Tidende (Schou, 2012). Selv om torget beskrives som tomt, er det likevel litt aktivitet i forbindelse med den nye vannskulpturen (Statens Vegvesen, 2012a). Dessverre er vannstrålene fra skulpturen, og leken med vannet, forbeholdt sommeren. På vinteren er der ikke noe vann, og heller ikke noen aktivitet. Oppgaven er tenkt som et bidrag for å aktualisere temaet byliv året rundt og handler om hvordan barn kan skape byliv også på vinteren.

1.1 Bakgrunn

I statens retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen fra 1995 § 2-5 står det at det skal finnes arealer i nærmiljøet hvor barn kan utfolde seg og skape sitt eget lekemiljø. Forutsetningene er blant annet at arealene er store nok, og gir muligheter for ulike typer lek, på *ulike årstider*. Videre skal arealene kunne brukes av ulike aldersgrupper og legge til rette for samhandling mellom barn, unge og voksne (Retningslinjer for barn og planlegging, 1995). I de siste årene har flere barnefamilier valgt å bo i byen (Norges forskningsråd, 2005). Derfor vil barnas nærmiljø i økende grad være det samme som byens uterom. Barstad (1997) mener denne utviklingen henger sammen

med mer urbane boligpreferanser enn tidligere. Danielsen (2006) viser til at foreldre har endret synet på den ideelle barndom fra en rural til urban idyll. Dermed ser de på byen som et godt sted for barn. Effekten av de endrede preferansene kan forklare de gentrifieringsprosesser som finner sted. Tidligere lavstatusområder som Grünerløkka og Bakklandet blir i denne prosessen pusset opp, og en ny middelklasse flytter inn. Den nye middelklassen skaper et attraktivt og trendy område, der de bymessige kvalitetene har stor betydning for klassens identitet (Butler, 1997). Denne gruppe flytter ikke ut av byen når familien blir større, men blir værende. Utviklingen vil føre til at flere barn vokser opp i byen. Det offentlige rom bør derfor i enda større grad enn i dag tilrettelegges for barn, gjennom hele året.

Drammen kommune er en del av Buskerudbysamarbeidet. Kommunene Lier, Nedre Eiker, Øvre Eiker, Kongsberg, Buskerud fylkeskommune, Statens vegvesen, Jernbaneverket, Kystverket og Fylkesmannen i Buskerud utgjør aktørene i samarbeidet for å sikre god samordning av areal- og transportutvikling i regionen. Et av hovedmålene for Areal- og transportplanen for Buskerudbyen 2013-2023, er å legge til rette for attraktive byer og tettsteder i alle kommuner. For å oppnå dette vil man blant annet konsentrere byveksten, legge til rette for at boligområder er attraktive for forskjellige aldersgrupper, samt å skape skape omgivelser som fremmer lek og fysisk aktivitet. Buskerudbyen har valgt ut seks utviklingsområder som man vil satse på, sentrumsområdet i Drammen er ett av disse utviklingsområdene (Buskerudbyen, 2014). Statens vegvesen beskriver i sin gåstrategi attraktive omgivelser som ett av punktene man mener vil gi en større andel reiser til fots. Interessante byrom med sosialt liv og detaljrike fasader er eksempler på hva som skal gjøre gåing mer attraktivt (Statens Vegvesen, 2012b). Når vi går i stedet for å ta bil, sparer vi nærmiljøet for både støy og lokal forurensning, samtidig som vi minsker klimagassutslippene. Den fysiske aktiviteten vil også gi en sunnere og mer aktiv befolkning. Foreldre som lar bilen stå kan motvirke at barn sosialiseres inn i en «bilkultur». Gjennom det kan barn få gode vaner som å gå til skole eller barnehage. Byene kan med mindre bilbruk, bruke arealer til triveligere ting enn parkeringsplasser og snuplasser. Flere mennesker i byen vil også gi liv i gatene og øke trivselen. Mindre trafikk vil også øke trygghetsopplevelsen, som er av stor betydning for hvor foreldre lar barna sine leke. For målgruppen barn og det offentlige rom har fokuset hittil i stor grad vært trafiksikkerhet og trygge skoleveier. Store ressurser er brukt

på å legge til rette for at barna skal kunne ferdes trygt til barnehage og skole. Hvis barn som denne oppgave handler om, skal være et aktivt element i byrommet må deres behov og ønsker utvides til å omfatte mer enn trygg ferdsel til og fra barnehagen/skolen. Barn må inkluderes i planprosessene som omfatter det offentlige rom, som også står beskrevet i Plan- og bygningsloven § 5-1: ”Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge”. Matthews (1992), Kylin (2004) og Rasmussen (2004) med flere mener arealer utformete for barn ikke alltid er det barna selve foretrekker. Det er altså en forskjell i om vi planlegger plasser *for* barn, eller lar barns egne preferanser vies oppmerksomhet i plansammenheng. Mange studier på 60-, 70- og 80-tallet omhandler hvordan den fysiske utformingen påvirker menneskers atferd. Undersøkelsene prøver i særlig grad å forklare hvorfor noen rom blir brukt, mens andre står tomme. William Whyte undersøkte på 80-tallet hvordan mennesker i sentrale New York brukte byrommet og oppdaget at den vanligste aktiviteten var å se på andre mennesker (1980). Han mente også at den største årsaken til at mennesker opphold seg i et byrom var andre mennesker: «What attracts people most, it seems, is other people» (Whyte, 1980, s. 19). Jan Gehl er en dansk arkitekt og byplanlegger som har vært, og fortsatt er, en sentral aktør innenfor temaet utforming av det offentlige rom. Kriteriene han mener er viktige for at en gate eller plass skal bli brukt, er om det inviterer til å stå, sitte, prate eller se (1987). Dette kan tolkes som aktiviteter voksne gjør. Men tilrettelegging for voksne aktiviteter er også av betydning for barn. Det er ofte foreldre eller andre voksne mennesker som bestemmer hvor barna skal være og hvilke aktiviteter de foretar. Klimaet har en avgjørende rolle for voksne aktiviteter utendørs: ”Er det for kaldt, for varmt eller for vådt, reduseres eller umuliggøres udendørsaktivitetene” (Gehl, 2010, s. 31). Et av spørsmålene i oppgaven er å undersøke om denne konklusjonen også gjelder barn, eller om barns lek kan skape byliv også når det er «for kaldt eller for vådt».

1.2 Problemstilling

Hensikten med oppgaven er å undersøke hvordan det offentlige rom kan tilrettelegges for barn på vinterstid. Tanken er at utforming som inkluderer barns preferanser og muligheter ikke bare vil være av interesse for barn, men også for resten av byens besøkere. William Whyte var blant de første som observerte hvordan mennesker og aktivitet attraherte flere mennesker og mer aktivitet (Whyte, 1980). Hvis det offentlige rom inviterer til lek på vinteren, er det store sjanser for at flere mennesker velger å oppholde seg i det samme byrommet. Dermed kan kanskje vinterbyliv etableres i det offentlige rom. Problemstillingen for oppgaven er dermed følgende:

Hvordan kan det offentlige rom tilrettelegges for barns lek om vinteren?

Først vil det offentlige rom som begrep bli definert og drøftet ut fra gårsdagens og dagens idealer. Etterpå undersøkes hvordan det offentlige rom kan bli tilrettelagt for barns vinteraktiviteter. Indirekte sier denne problemstillingen at byen *ikke* er tilrettelagt for vinterlek i dag. Dermed består en del av oppgaven å se på hvilke barrierer som eksisterer. Å tilrettelegge for barn krever kunnskap om hvordan barna selve opplever byen på vinteren. Jeg vil i tillegg bruke voksne som informanter for å få et mer helhetlig bilde av barns opphold i byen på vinteren. I denne oppgave vil byrommene i Drammen brukes for å illustrere hva barn og voksne opplever som gode kvaliteter for barn. Oppgaven viser også til tidligere forskning og til gode eksempler fra andre byer. For at denne oppgave skal være mest mulig knyttet til praksis, vil jeg søke etter både overordnede retningslinjer og mer konkrete prinsipper som vil være sentrale i utformingen av en by som inviterer til lek gjennom vinterhalvåret.

1.3 Begreper og avgrensninger

Barn

Barn er ikke en homogen gruppe. Jeg vil likevel bruke begrepet om mennesker i alderen 4-6 år. For min oppgave har denne gruppen mange felles trekk, i form av fysiske muligheter, begrensninger og kunnskap. Jeg vil ikke diskutere begrepet barn som en sosial konstruksjon i oppgaven. Dette er godt dekket i andre studier (se Danielsen, 2006; Gullestad, 1997; Halldén, 2003, med flere).

Voksne

Som motsetning til barn bruker jeg begrepet voksen. Det er i mange tilfeller voksne målestokker som er standard for utforming og planlegging. Dette er også en heterogen gruppe, men deler egenskaper som er sentrale for oppgavens formål.

Byens uterom

De fysiske omgivelsene som utgjør byens gater, torg og plasser. Kjøpesenter og andre mer private områder er ikke inkludert.

Det offentlige rom

For det meste vil det offentlige rom ha samme betydning som byens uterom. I teorikapitlet vil begrepet derimot bli behandlet som en ide utfra normative idealer og teorier.

Vinter

Undersøkelsene i oppgaven er utført i slutten av februar. I Drammen var det på dette tidspunktet fravær av snø. Selv om vinter for mange forbindes med snø, er ikke regn et uvanlig syn i mange norske byer også under vinterhalvåret. Tanken er at funnene i oppgaven kan være overførbare til alle måneder som vi ikke direkte ville kalle sommermåneder.

Bykvaliteter

God arkitektonisk utforming med gode proporsjoner, god romfølelse, grønne omgivelser, vannelementer, identitet, lesbarhet og gunstig plassering. Det innebærer rom som inviterer til

aktivitet, der en føler seg trygg, og der en kan møte, se og prate med andre mennesker. Jan Gehl og William Whyte underbygger i sine arbeider denne forståelsen.

Byliv

Som vi tenker oss Aker brygge en varm sommerdag. Et noe diffust begrep som jeg velger å bruke fordi de fleste forbinder det med en by med mye aktivitet og mange mennesker. I følge Gehl oppstår byliv ut fra byrom med mange kvaliteter.

Universell utforming

Grunnet oppgavens omfang har jeg ikke fokusert på universell utforming generelt. Men det å tilrettelegge for barn må kunne ses på som en del av universell utforming. Tilrettelegging for alle slags mennesker bør være en grunnleggende tanke hos alle planleggere.

Lek

Det er vanskelig å definere hva lek er, eller hvilke former lek tar. Barn kan leke mens de går, spiser, prater eller sitter stille. De aller fleste er likevel enige om at lek er viktig for barn, uansett i hvilken form. I oppgaven er lek synonymt med de aktivitetene barn gjør utendørs, selv om en kunne inkludert voksnes og ungdoms lek. Mange av funnene i oppgaven kan med fordel overføres til andre grupper enn barn.

1.4 Disposisjon av oppgaven

Innledningsvis har jeg forklart hvorfor barns mulighet til opphold i det offentlige rom på vinteren er et viktig tema som hittil har fått liten oppmerksomhet. Deretter introduseres Drammen som case for oppgaven.

Teorikapitlet vil innledningsvis beskrive utviklingen av det offentlige rom fra antikken til i dag med spesielt fokus på hvilken plass barna hadde. Dette vil gi leseren en introduksjon til problemstillingen. Menneskers atferd i det offentlige rom forklares som både resultat av de fysiske omgivelsene, men også som konsekvenser av hvilke forestillinger og idealer som eksisterer. Først introduseres Jan Gehls teori om nødvendige og valgfrie aktiviteter, og hvilke fysiske kvaliteter han mener et godt byrom må bestå av. Jeg vil så presentere William Whytes observasjoner av menneskers atferd i byen, og hvilke elementer i omgivelsene han mener bidrar til opphold. Etterpå vil jeg introdusere teorier som vektlegger andre forhold enn de fysiske, som tanker, følelser og forestillinger. Teoriene som belyser de opplevde omgivelser er lettere å forstå etter å ha lest Gehl og Whyte. Derfor er de plassert i etterkant. Begge perspektivene utfyller hverandre og setter rammene for resten av oppgaven. Metode- og analysekapitlene kan derfor sees i nært sammenheng med problemstillingen og teorien.

I kapitlet *Metode* vil jeg definere oppgaven som en casestudie med en kvalitativ tilnærming. Her vil jeg redegjøre for kriteriene som er lagt til grunn for å velge intervju og gåtur som metode. Jeg har hatt et spesielt fokus på metoder som belyser barnas perspektiv, da tidligere erfaringer har vist at dette er avgjørende for hvilken informasjon en sitter igjen med (Cele, 2005).

I kapitlet *Barnas plass i Drammen* beskriver oppgaven barns og voksnes tanker om hvilke kvaliteter som er av betydning for barns uteopphold i Drammen. De fysiske omgivelsene i Drammen blir her brukt til å illustrere hvilke forhold som gjør Drammen til et barnevennlig sted, og hva som oppleves som barrierer. Jeg vil her analysere det informantene sier utfra teoretiske perspektiver og tidligere forskningsresultater.

KAPITTEL 1: Innledning

I *Eksempelsamling* viser jeg gode eksempler på hvordan andre byer har tilrettelagt for aktiviteter som kan utføres på vinterstid. Denne samlingen bidrar til å utforme de veiledende prinsippene i neste kapittel, samtidig som den gir eksempler på hvordan de ulike prinsippene kan anvendes.

Oppgavens resultat og tanker omkring funnene er presentert i kapitlet *Konklusjon*. Kapitlet inneholder konkrete prinsipper for fysisk tilrettelegging for barns aktiviteter i byens offentlige rom på vinterstid. Til sist vil jeg drøfte noen tanker og spørsmål om barns plass i det offentlige rom vinterstid som oppgaven avdekket.

1.5 Case Drammen

Drammen ligger i Buskerud fylke, sentralt på Østlandet. Det bor 66 000 innbyggere i kommunen, noe som gjør Drammen til Norges niende største by. Elvebreddene i Drammen har gjennom århundrene vært preget av transport, med tømmer, teglstein og papir som viktige industrivarer. De fleste fabrikkene er i dag lagt ned og brukes til boliger og andre næringsformål (Elvebyen Drammen, 2014a). Drammen har gjennomgått store fysiske oppgraderinger av de sentrale bydelene de siste tiår. Drammenselva er blitt helt rensset og er i dag tilrettelagt for både fiske og strandliv. I prosjektet «Bynært friluftsliv» utgjør de nye områdene langs elvebredden en ny urban «turkultur». Sammen med gang- og sykkelbruen Ypsilon er Drammen godt tilrettelagt for gåing, sykling og opphold langs, og på tvers av Drammenselva. I 2012 fantes det 17 km turvei langs Drammenselva. Bruen Ypsilon fikk Statens byggeskikkpris i 2008, og Elveparken vant hagekulturprisen i 2007.

Fig.1: Elveparken. (tegn_3, 2014)

Fig.2: Elvepromenaden. (Elvebyen Drammen 2014b) Fig.3: Ypsilon

Drammen kommune har også oppgradert Strømsø torg for 100 millioner, og installert en vannskulptur ved inngangen til togstasjonen. Hver vinter arrangeres World cup sprinten på Bragernes torg. Skikonkurransen skaper stor aktivitet både under selve løpet, og under dagene i forkant av arrangementet. Området blir under dette arrangement forbeholdt de myke trafikantene. Skøytebanen på torget åpner i forbindelse med første advent, og er tilgjengelig for alle innbyggere. «Torgisen» tiltrekker seg mange barn og familier, men også eldre og ungdom i byen. I 2005 ble Bragernes torg kåret til Norges beste uterom. Tre år senere ble Bruparken i Drammen Norges beste uterom. Denne parken er plassert under motorveibrua i bydelen Strømsø, og inneholder blant annet en skate-park som takket være bruens har et tak som beskytter mot nedbør. Kommunen har under 2012-2013 utført en studie av gatebruk, der de med forskjellige installasjoner har ønsket å invitere til en annerledes atferd blant gående i Tollbugata. Blomster, malte fotspor og stoler er noen av grepene kommunen har satt inn for å undersøke effekten av fysisk utforming. Resultatet viser ingen entydig atferdsendring, men har ført til at flere mennesker er opptatt av hvordan gaten skal utformes i fremtiden.

Det dårlige ryktet Drammen har hatt, er i ferd med å forsvinne og fremstår i dag som en interessant og god by med mange urbane kvaliteter. Satsningen på de fysiske omgivelsene har kanskje bidratt til noen av de positive resultatene man ønsket, men er Drammen også et godt sted på vinteren?

Fig.4: Papirbredden en dag i februar

2

Teoretiske
perspektiver av
byliv

---

2. Teoretiske perspektiver av byliv

Dette kapittel består av flere deler. Først vil jeg drøfte hva det offentlige rom er og har vært. Dette er nødvendig for å forstå dagens utforming og tankene som ligger bak, samt hvilke muligheter og begrensninger som eksisterer. Kapitlet vil også introdusere debatten om barnas plass i det offentlige rom, og hva det offentlige rom bør være. Etterpå introduseres teorier om relasjonen mellom rom og menneske. De to teoretiske tilnærmingene jeg valgt for min oppgave søker forståelse for menneskers atferd i henholdsvis de fysiske og opplevde omgivelsene. Forskjellen består i at den fysiske utformingen betyr alt for den ene, og ingenting (eller veldig lite) i den andre som kun fokuserer på hvordan omgivelser oppleves. Til sist drøftes hvilke kvaliteter og forhold, som med støtte i nordisk og internasjonal litteratur, er av spesiell betydning for barn.

2.1 Det offentlige rom

Når vi taler om det offentlige rom tenker vi ofte på torg, gågater, steder mellom bygninger eller parklignende områder. Det er rom i byen som alle kan ta del i, og som er gratis å bruke. Til forskjell fra det offentlige har vi det private, der hageflekker, terrasser og selve boligen har strikte adgangskrav. Men hvor offentlig er et kjøpesenter, eller en gata der tiggere eller Frelsesarmeen ikke er velkomne? Det offentlige rom lar seg vanskelig defineres eller kategoriseres på en enkel måte.

Det første offentlige rom som beskrives i tekster er agoraen i Aten. Dette var en plass utformet for demokrati. I det gamle antikken så man på byen og særlig det offentlige rom som nødvendig for samtalen (Mumford, 1961). Byen ga muligheter for at mange mennesker kunne møtes ofte og lettvtint, og det offentlige rom gjorde at medborgerne kunne møtes for å stemme og diskutere politiske spørsmål. Riktig nok var ikke alle Atens innbyggere medborgere. Kvinner, slaver og innvandrere var ekskludert fra å delta i de politiske samtalene, samt fra mange av de offentlige rom (Mumford, 1961, s. 138). Etterhvert utgjorde agoraen en plass for den daglige kommunikasjonen, for handelen og for både de formelle og uformelle møtene mellom mennesker der ingen var ekskludert. I dag tenker man ikke på det offentlige rom som en plass for samtale eller dialog mellom fremmede. Møtene foregår ofte som en slags indirekte taus kontakt mellom personene som er til stede. Kohn (2004) og Gottdiener (1997), med flere, mener at det offentlige rom bør være en plass for interaksjon mellom

forskjellige kulturer og klasser. Kohn (2004) argumenterer for at det offentlige rom defineres av tilgjengelighet og eierskap, og om plassen er tilrettelagt for interaksjon. Byrom som myndighetene eier, der alle er velkomne og har muligheter for en samtale, er i følge denne definisjonen et offentlig rom. I følge Kohn er dette gaten, torget og parken. Andre steder som kjøpesenter, kafeer og universitet er kategorisert som sosiale rom. Den siste kategorien i denne inndelingen er private rom, der vi finner hjemmet. Fig.5 viser at kjøpesenter er plassert under overskriften ubegrenset adgang. Det kan diskuteres hvorvidt kjøpesenter er åpne for alle. Opphold i kjøpesenter forventer betaling for adgang i form av konsum. Samtidig er det et sted hvor mange mennesker møtes (interaksjon). Fig.5 illustrerer forhold i USA. Derfor er nasjonalparker plassert under adgang mot betaling. I en norsk setting kunne dette være erstattet med tog- eller busstasjoner, selv om man også kan hevde at disse er offentlige rom. Poenget er at det er problematisk å skille klart mellom offentlige, sosiale og private rom. Det vil alltid være diffuse overganger.

	Ubegrenset	Mot betaling	Mot medlemskap
Privat		Kafe, bar	Hjemmet
Bedrift/ Organisasjon/ Forening	Kjøpesenter	Teater, fornøylespark, kino	Kirken, lekeplasser og uteområder i nabolaget, kontorbygninger
Statlig	Torget, gaten, parken	Nasjonalparker	Statlige og militære bygninger og områder

Fig.5: To dimensjoner av det offentlige rom. (Kohn, 2004, s. 12).

Hva det offentlige rom betyr er avhengig av hvor vi er, men også hvilke typer aktiviteter og mennesker som er akseptert. Derfor hevder Mitchell (2003): "Definitions of public space and "the public" are not universal and enduring; they are produced through constant struggle in the past and in the present" (Mitchell, 2003, s, 142).

I teksten som følger vil jeg vise hvordan det offentlige rom i vestverden har endret innhold og funksjon gjennom historien. I den tradisjonelle europeiske byen ble det offentlige rom brukt til alle

slags aktiviteter, fra lek til handel og arbeid. Det eneste man ikke gjorde i det offentlige rom var å sove eller lagre varer. Dette forklares ofte med at man ikke hadde nok plass innenfor hjemmets fire vegger for alle aktiviteter (Kostof, 1992, s. 213). Til forskjell fra i dag var aktiviteten preget av arbeid i mye større grad enn dagens aktivitet. Vi kan tenke på torget Djemaa el Fna i dagens Marrakech for å kunne forestille oss alle lyder, lukter og mennesker som var en del av det tradisjonelle offentlige rom. I Europeiske byer rundt 1100-1200-tallet ønsket man å gjøre byene vakrere og mer ordentlige. Grupperinger av mennesker etter type arbeid ble innført for å oppnå en funksjonell orden. Det estetiske idealet førte til at aktiviteter som matlagning og dyrestell ikke lenger fikk foregå i gatene (Kostof, 1992). Det var også tilfeller av å segregere mennesker etter religion og land. Venezia innførte på 1500-tallet ghettoer, for å skille jøder fra de kristne italienerne (Kaplan, Wheeler og Holloway, 2004, s. 53). På denne tiden ble også mange torg (piazzas) opprettet for å gjøre byen mer estetisk. Gamle og slitte områder kunne bli erstattet av klassisk arkitektur med skulpturer og monumenter. Kommersielle aktiviteter som markeder var ikke lenger ønsket på de nye piazzene. De storslåtte og estetiske omgivelsene skulle demonstrere overklassens makt og status (Carmona, De Magalhaes og Hammond, 2008). I England var markedsplassen på 1600-tallet fortsatt det viktigste offentlige rommet i byen. Det var her man gikk for å ta del i nyheter, sladder, møter og handel. Markedsplassen lå (og ligger fortsatt), ofte i forbindelse med plassens eiere, kirken. Trafalgar Square ble den første planlagte offentlige plass i London og bygdes i 1840. På Trafalgar Square var all kommersiell aktivitet forbudt, og fra 1848 ble også politiske forsamlinger ulovlige. På samme måte som andre plasser har endret funksjon, er torget i dag kjent for demonstrasjoner og fester som Bloody Sunday og St. Patrick's Day (Carmona et al, 2008).

Under industrialiseringen flyttet mange inn til byen. Fabrikkeierne tilbød både jobb og bosted til den nye arbeiderklassen som fikk trange og dårlige boforhold. De første slumområdene oppstod som en konsekvens av at de mange arbeidene ble konsentrert til et område i nærheten av fabrikken (Kaplan et al, 2004). Sykdom og epidemier som følge av de helsefarlige boforholdene var årsaken til at man etterhvert så byen som usunn og helsefarlig. Som en reaksjon på industrialismens umenneskelige byer vokste modernistiske idealer frem om sunnhet, frisk luft og grønne omgivelser (Butenschøn, 2009). Hagebykonseptet fra den engelske Ebenezer Howard var en av tidens utopiske ideer som

Fig.6: Jernbanetorget 1919. (Historieboka, 2013a)

Fig.7: Perspektivskisse mot Strømsø torg. (Pedersen, 1935)

Fig.8: Strømsø torg 1967. (Historieboka, 2013b)

Fig.9: Det nye Strømsø torg. (Hindhamar AS, 2010)

Denne figurserie illustrerer endringer i utforming og idealer av Strømsø torg fra 1919-2010. Det første bildet viser “Jernbanetorget” (i dag Strømsø torg) Legg merke den store folkemengden og fraværet av biler! I 1935 tegnet Sverre Pederssen en skisse med modernistiske idealer i tankene. Fotgjengeren er ikke mer enn et strek, bygningene og veien er i fokus. Rundkjøringen i bildet under eksisterte frem til det nye Strømsø torg ble etablert i 2011. Dagens idealer fremhever mennesker og rekreasjon, som illustrasjonsbildet nederst viser. Legg merke til likhetene mellom postkortet fra 1919 og illustrasjonen fra 2010 (Fig.6 og Fig.9).

var begrunnet i modernistiske idealer. Frankrike hadde også sin del av arkitektur og byplanlegging influert av modernismen. Le Corbusier ville med sine ideale byer vise hvordan høy utnyttelse og grønne omgivelser kun var mulig å kombinere ved å bygge i høyden. De høye bygningene med liten grunnflate gav plass til grønne og åpne områder mellom bygningene. Livet mellom bygninger, eller livet i det offentlige rom slik en kjente det, hadde åpenbart ingen fremtredende rolle innenfor denne epoken (Kaplan et al, 2004). De fysiske resultatene av denne ideologien er de store og åpne plassene som ikke er planlagt for noen form for aktivitet, og som derfor oftest står tomme (Carmona et al, 2008, s. 38). Det offentlige rom i byen var et rom for arbeid og nødvendige aktiviteter. Lek og rekreasjon hørte hjemme i det grønne og i den friske luften (Butenschøn, 2009). Barn var således lett å utelukke i det offentlige byrommet.

Kritikken av modernismen gikk ut på at man kun tok hensyn til menneskets fysiologiske behov, der livet mellom bygningene kun ble transportetapper. Modernismekritikken erstattet planlegging for biler med planlegging for mennesker og detaljer. Fig.7 og Fig.9 viser denne utvikling med planer på Strømsø torg fra henholdsvis 1935 og 2010. Planlegging av det offentlige rom i dag kan forstås som en motreaksjon på modernismen. Her vil en tilrettelegge for fritidsaktiviteter i byen der en ser til at folk har mulighet for å prate, sitte eller drikke en kopp kaffe sammen. Dette skyldes at vi har mer fritid og mer ressurser å bruke på rekreasjon. Det er altså ikke nødvendigvis små boliger som tvinger folk ut. Det offentlige rom i byen er kommet tilbake som en arena for fritid og rekreasjon og ikke arbeid som tidligere. En forklaring på den nye interessen for estetiske byrom er i følge neoliberalistisk teori å tiltrekke attraktiv arbeidskraft. Det er ikke lenger arbeidstakerne som flytter etter jobbene, men omvendt. En attraktiv by vil dermed både tiltrekke seg «den kreative klassen», og med dem, arbeidsplassene og kapital. Den kreative klasse kan forstås som ressurssterke og innovative mennesker. I følge Richard Florida (2002) verdsetter denne klassen byer med levende og autentiske bymiljøer der urbane kvaliteter og aktiviteter helst kan nytes året rundt. Byen blir dermed en del av hva vi konsumerer.

2.1.1 Det offentlige rom i forandring

Gehl og Gemzøe (2000) mener at bilene har invadert det offentlige rom. Bilenes forurensing og støy har minsket gatens og plassens attraktivitet for de myke trafikantene. Arealene som fotgjengere og

barn kunne bruke til lek og tilfeldige møter er nå parkeringsplasser eller anpasset bilenes hastighet. Gaten er heller ikke et sted for lek, da biltrafikk oppleves som farlig for barn. Men det finnes tendenser som tyder på at denne utvikling er i ferd med å endres. Under åpningen av det nye Strømsø torg i 2012 fortalte ordfører Tore Opdal Hansen i lokalavisen om utviklingen av Strømsø torg: "(By) Pakken har gitt oss mulighet til å ominnrede torget fra å være en parkeringsplass, bussholdeplass og rundkjøring til et torg for byens befolkning" (Shetelig, 2012). Gågater og gatetun er også midler som blir brukt for å øke myke trafikanters trivsel. I de aller fleste norske byer er det fortsatt bilen som er det fremste fremkomstmidlet. Dette setter spor i de fysiske omgivelsene på både et overordnet og detaljert nivå. Når folk reiser med bil oppleves avstander kortere enn samme reise til fots. Hajer og Reijndorp (2001, s. 53-61) mener at dette skaper en usammenhengende by, med enklaver som attraksjonspunkter. For fotgjengere betyr dette at reisen mellom områdene fort blir kjedelige eller altfor lange. Disse vil da begynne å kjøre bil, og byen blir mer fragmentert, samtidig som opphold på gater og hjørner blir bortglemt. Som følge av privatbilismen ble også kjøpesentrene etablert. Som nevnt er et kjøpesenter en stor møteplass, med forventning om konsum. En av utfordringene med kjøpesentrene som møteplasser er at de tiltrekker seg folk fra det offentlige rom i byen. De offentlige rommene i byen mister da sin funksjon som møteplass for indirekte og direkte interaksjon mellom ulike mennesker. Tradisjonelt sett har innbyggerne brukt det offentlige rom til underskriftskampanjer, til å få stemmer til valg og til å dele ut lapper med politisk informasjon. I et kjøpesenter er dette ofte forbudt. Kjøpesenter ønsker å være steder for konsum, ikke politikk (Kohn, 2004).

For å passe på hvem som er i et kjøpesenter og for å kontrollere atferden til de besøkende finnes det ofte sikkerhetsvakter. I USA og andre land er dette vanlig også i gater, parker og boligområder. Minton (2006) mener at private sikkerhetsvakter ikke fører til mer sikkerhet, men en privatisering av det offentlige rom. I følge henne har media drevet frem en økt redsel for kriminalitet, samtidig som kriminaliteten generelt minsker. Plasser som ekskluderer mennesker som tigger, drikker alkohol eller er hjemløse, skaper andre steder der disse må oppholde seg. Hun refererer til at det offentlige rom kan deles inn i «hot spots» og «cold spots». I "hot spots" er det tilrettelagt for konsum og en *passende* atferd, mens de marginaliserte og uønskede aktivitetene eksisterer i "cold spots". Dette leder oss inn på hvilken atferd som er tillat i det offentlige rom, og hvem som skal bestemme hva som er en

godkjent atferd. Privatisering av det offentlige rom er også til stede når det kommer til eierskap. Et konkret eksempel er utendørsreklame i det offentlige rom. Selskaper betaler myndighetene for å ha reklame på et torg og eier på den måten en del av det offentlige rommet. Fortau blir på sommeren fort trange når uteserveringene tar opp stor plass. Dette fenomen heter på engelsk "cafe-creep", og kan hindre syklende eller foreldre med barnevogner å ta seg forbi, samtidig som en større del av det offentlige rom blir privat. Som nevnt innledningsvis er det ikke lett å definere det offentlige rom. Idealer, behov og holdninger vil utvikle seg fra tid til tid, og fra sted til sted. Kanskje er det offentlige rom vi kjenner i oppløsning, men nye former er i ferd med å utvikle seg. Min oppgave vil være i forkant av denne utviklingen der jeg vil undersøke hvordan det offentlige rom i større grad kan være et sted for lek og aktivitet på vinterstid.

2.1.2 Barnas plass i byen

Som beskrevet i foregående kapitler lekte barn i den tradisjonelle byen i gatene. Gatene ble brukt til ballspill, lek og sosialt samvær. Den idylliske barndom i de nordiske land i dag er likevel karakterisert av natur, grønne omgivelser og frisk luft, og ikke de urbane omgivelser vi finner i byer (Gullestad, 1997).

Fig.10: Barn leker sammen i gaten, Oslo 1915. Fotograf: Holmsen, Johannes.

Barn synes også å dele bildet av den idylliske barndom med foreldre og andre voksne. Halldén (2003, s. 43) lot barn i alderen 8-10 skrive om sin fremtidige familie som en del av skoleundervisningen. De ble også bedt om å tegne et bilde av sin fiktive fremtidige familie og av huset de bodde i. Selv om alle barna i studien bodde i leiligheter var deres fremtidige bosted villaer eller små hytter omkranset av gress, blomster og trær (Halldén, 2003). De modernistiske idealene kan sies å være en av årsakene til at leken i gaten forsvant.

I takt med at trafikkmengden og antall biler per hushold økte, oppstod behovet for å separere barn fra trafikken. Dette kan ses på bakgrunn av hvordan den sveitsiske psykologen Piaget betraktet barns utvikling i faser. De kognitive evnene utviklet seg i en serie av stadier, der den siste fasen motsvarer nivået til en voksens kunnskap og forståelse (Piaget og Inhelder, 1956). Sandels (1968) brukte Piagets tanker om barns begrensede kognitive evner og studerte hvordan barn håndterer trafikksituasjoner. I studien hadde barna vanskeligheter med oppmerksomhet og reaksjon, samt i å få oversikt over trafikken. Sandels mente at barn under 10 ikke kunne tilpasse seg til trafikken. Derfor burde trafikken tilpasses barna (1968). Lekeplasser er et resultat av et ideal om å separere barn og barns lek fra resten av byen. De er bilfrie og forbeholdt barn og deres behov, som Fig.11 viser. Lekeplassen oppstod som en reaksjon mot for lite grønne omgivelser under industrialiseringen i England. Urbaniseringen ledet til at færre fikk hageflekker, noe som ble kompensert med anlagte plasser forbeholdt barn (Mårtensson, 2004).

Fig.11: Lekeplass i grønne omgivelser, Torshov, Oslo. (OBOS, 2013).

De åpne, grønne og store områdene som karakteriserte funksjonalismens idealer, er i dag byttet ut av idealer om fortetting og funksjonsdeling. I mange byer kan vi se nye bygninger med butikk i første etasjen, og boliger og kontorer i de øvre etasjene. Dette skaper et område hvor mennesker både jobber, handler og bor. Men når det kommer til lek, er lekeplasser eksempler på det motsatte. Det kan se ut som om synet på barn ikke har kommet ut av modernismens jerngrep. Fortetting skaper press på sentrumsnære ubebygde arealer som kan gi økonomisk avkastning ved eksempelvis boligbygging. Målsettingen om en bærekraftig byvekst fører ofte til at ”tomme arealer” (Space Left Over After Planning, SLOAP) forsvinner, mens vernede områder og parker får bli. Wilhjelm (2002) med flere, mener dette er områder som er viktige for barn. Her kan de nemlig skape sitt eget fristed som ikke er tilrettelagt av de voksne.

Skogen, som voksne ville ha kalt for en ustelt hage eller en bortgjemt grønn flekk, gavlen uten vinduer med de beste egenskaper for ballspill som voksne ville omtale som uvennlig eller asfalten som kan brukes til alt med to, fire eller åtte små hjul. Så trist og øde ville voksne si (Wilhjelm, 2002, s. 208).

I følge Nilsson (2002) er det ikke tilstrekkelig å bare tilpasse lekeplasser til barn. Når barn bruker 10-20% av tiden de er ute på lekeplassene, innebærer det at en større andel av tiden utgjøres av opphold i gaten, langs veien eller på andre plasser. Byens omgivelser må derfor generelt tilpasses barnas behov. Med økt trafikk, fortetting og utbygging av kjøpesenter mener Lauritzen (2003) at barna bevisst blir utelukket fra det offentlige rom:

I stedet vises de til tilrettelagte rom og steder som institusjoner, idrettsarenaer og lekeplasser med ”riktige” leker og apparater etter alder og utviklingsnivå. Utbyggingen av de tilrettelagte rommene er en del av den offentlige politikken, som et ledd i den pedagogiske utviklingen og den ideologiske oppfatningen om hvor barn bør være. Gjennom forskrifter og vedtekter legger det offentlige rammer for barns bruk av rom (Lauritzen, 2003, s. 53).

Sikkerhet er et tilbakevendende tema når det gjelder barn i dagens by og det offentlige rom. I de nordiske landene handler det først og fremst om trafiksikkerhet, mens barnas sikkerhet i andre land dreier seg om risikoer knyttet til kidnapping, pedofili og drap (Björklid, 2005). Valentine (1996) har vist hvordan foreldre og voksne assosierer det offentlige rom med noe farlig for barna, som

trafikkulykker eller kidnapping. Fremmede mennesker er sett på som en trussel til sikkerhet ("stranger danger"), samtidig som vi forbinder barn med å ikke klare seg selv. De trenger beskyttelse, og det er hjemmet som er det trygge. Det offentlige rom assosieres med de voksne, og deres aktiviteter: "In particular, parental fears are squeezing young children out of public space, thus producing it as 'naturally' or 'normally' an adult space" (Valentine, 1997, s. 83). Lek og barn passer derfor ikke naturlig inn i dagens voksne offentlige rom, men er plassert til separate lekeplasser, og plasser for barn. Idealer og forestillinger om det offentlige rom i Drammen på vinterstid vil i denne oppgave bli undersøkt for å belyse eventuelle barrierer mot å inkludere barn i det offentlige rom.

2.2 Gode steder for opphold

Grunnleggende for hele oppgaven er en forestilling om at den fysiske utformingen påvirker både store og små menneskers atferd og trivsel. Holdninger, oppfatninger og identitet er faktorer som med stor sannsynlighet også har betydning for menneskelig atferd i det offentlige rom. I stede for å velge en innfallsvinkel velger jeg i oppgaven å legge vekt ved både det fysiske og opplevde rommet. Å utelukke et av perspektivene kunne ha ført til at vi gikk glipp av nødvendig informasjon. For å ta et konkret eksempel: Et torg uten benker eller steder å sitte, vil føre til at folk står, eller går forbi. Men selv om torget har gode sitteplasser kan vi unngå å bruke det, fordi vi ikke føler vi passer inn, eller opplever uønskede gruppers nærvær. Begge perspektivene er som vi ser nødvendige og vil utfylle hverandre.

2.2.1 God kvalitet er en forutsetning for byliv

Jan Gehl mener at mennesket og den menneskelige dimensjonen i arkitektur fortjener større oppmerksomhet. Han mener at all planlegging bør ta utgangspunkt i livet, dernest plassen og til sist bygningen, aldri omvendt. I boken *Livet mellom husene* (1987) beskriver han hvordan aktivitetene i det offentlige rom forenklet sett kan deles inn i tre kategorier: nødvendige aktiviteter; valgfrie aktiviteter og sosiale aktiviteter.

Nødvendige aktiviteter er en samlebetegnelse for det vi i mindre eller større grad må gjøre. Å vente på bussen, handle mat, gå til jobben og hente barn i barnehagen er noen eksempler på nødvendige aktiviteter. Det er altså hverdagsaktivitetene som hører hjemme i denne kategori, der gåing utgjør den

desidert største delen. Uansett om det regner eller om veien til barnehagen er kjedelig, vil de fleste både levere og hente barna sine. De nødvendige aktivitetene påvirkes lite av de fysiske omgivelsene. Valgfrie aktiviteter beskriver hva vi gjør fordi vi har lyst. Det kan være å sitte på en benk, stå langs en vegg å nyte solen eller å lese en avis. Dette forutsetter at byrommet inviterer til bruk. Finnes det gode sitteplasser og et støynivå som muliggjør en samtale, vil sjansene øke for at folk velger å sitte eller oppholde seg akkurat der. Ytre forhold spiller i denne kategori en stor rolle. Et offentlig rom med få eller ingen kvaliteter vil sjelden inneholde sittende eller stående mennesker. Sosiale aktiviteter omfatter alle aktiviteter som forutsetter at andre mennesker er til stede. Eksempler på sosiale aktiviteter er å prate med hverandre, spille fotball eller bare det å se og å høre andre mennesker. Denne gruppen aktiviteter er også beskrevet som følgeaktiviteter, fordi disse som oftest «følger av» de andre to aktivitetskategoriene. Tenk på hvordan kaféstoler eller benker er vendt mot strømmen av mennesker som går forbi, som figuren under viser.

Fig.12: Se på mennesker som går forbi, Oregon. Fotograf: Gracie, Robert.

Nødvendige aktiviteter som å gå genererer sosiale aktiviteter som å se. Kvaliteten på det offentlige rom vil i følge Gehl (1987) avgjøre hvilke typer aktiviteter som er mulige. De nødvendige aktivitetene vil være like store uavhengig byrommets kvalitet, mens de valgfrie aktivitetene forutsetter god kvalitet i det fysiske miljøet. Gehl mener god kvalitet kan oppnås ved å sørge for trygghetsfølelse og beskyttelse mot vær, gi muligheter til å sitte, prate og å se, samt ved å ha en menneskelig skala på

bygninger og i omgivelsene. God arkitektur og muligheter for å nyte godt vær er også av betydning. Jo fler av disse kvalitetene som er til stede, jo høyere attraktivitet har rommet. De beste offentlige rom inneholder alle disse kvalitetene (Gehl, 2010). Utfordringene med å bruke en såpass enkel inndeling av aktiviteter er først og fremst vanskeligheter med å kategorisere aktiviteter. Vil en person som går, men plutselig stopper opp, være en form for valgfri eller nødvendig aktivitet? Ser hun eller han på den flotte arkitekturen eller hadde personen glemt å handle brød på butikken? Den andre innvendingen berører temaet i oppgaven. Gehls teori er lagd av og for voksne. Hvordan er det mulig å inkludere barn i denne teori, når barn som oftest ikke utfører nødvendige aktiviteter, men kun frivillige eller sosiale? Det kan se ut som om Gehls teori kun er gyldige for voksne, noe som styrker inntrykket av at det offentlige rom er forbeholdt voksne aktiviteter.

William var en av de første som undersøkte hvordan mennesker bruker det offentlige rom. Med en notatblokk og et kamera observerte han hvordan folk i sentrale New York brukte lunsjpausen til å prate, sitte, stå og se på andre mennesker. Han la merke til at noen steder var mer populære enn andre og forklarte dette ut fra forskjellige byromskvaliteter. Fremfor alt mente han å se at den viktigste årsaken til at mennesker valgte et byrom fremfor et annet, var at andre mennesker var til stede: "What attracts people most, it seems, is other people" (Whyte, 1980, s. 19). Urbane rom der gode sitteplasser var plassert mot strømmen av gående, og der mennesker var involvert i former for aktivitet, ble i større grad brukt enn andre plasser (se Fig.12). En annen tilsynelatende logisk konstatering er et sitat om sitteplasser: "People tend to sit most where there are places to sit" (Whyte, 1980, s. 28). Whyte mener også aktiviteter som å leke med vann eller kjøpe is, skaper noe å se eller prate om, noe som i sin tur tiltrekker flere mennesker og mer aktivitet (1980). I vinterhalvåret vil aktivitet i ulike former antagelig være en viktigere faktor for byrommets attraktivitet enn tilgang på gode sitteplasser. Både Gehl og Whyte legger stor vekt på at mennesker og aktivitet tiltrekker seg andre mennesker. Dette er forutsetningen for min hypotese om at barns lek kan skape byliv om vinteren. Den fysiske utformingen er innenfor denne tilnærming avgjørende for atferd og trivsel, men byromskvalitetene som er nevnt er til største del avsett for voksne.

2.2.2 Det opplevde offentlige rom

Atferden til mennesker i byen kan også forstås utfra hvilke forestillinger eller oppfatninger vi har av ulike plasser og de ulike elementene som er en del av stedet. Den fysiske utformingen blir da mindre vektlagt som forklaring på atferd. Dette kan ses i sammenheng med den kulturelle vendingen innenfor samfunnsvitenskapen. Fokuset på objektive og kvantifiserbare data er utvidet til å inkludere meninger, og relasjoner som skal tolkes og forstås (Kvale, Anderssen og Rygge, 1997, s. 25). Skillet handler om vi tror at den fysiske verden eksisterer uavhengig av oss eller ikke. Et moderne og positivistisk perspektiv hevder at objektive materielle ting og relasjoner finnes ”der ute”, uavhengig av oss. Dette gjør at at man innenfor denne tilnærmingen er opptatt av å måle og forklare fenomen. Så lenge forskere har de nødvendige kunnskapene og de riktige metodene, kan de finne sannheten eller det riktige svaret. Positivister mener at vi kan skille mellom utsagn som forklarer hvordan verden er fra normative utsagn, dvs. forskning som handler om hvordan noe bør være (Marsh og Furlong, 2002, s. 185). Både Gehls aktivitetsteori og Whytes beskrivelser av virkeligheten vil dermed havne under en positivistisk tilnærming.

Et postmoderne syn innebærer at man ser på verden som sosialt konstruert. Hva som er sant eller riktig er relativt. Vi opererer med ulike virkelighetsforståelser eller representasjoner av verden, der ingen er mer sanne enn andre. Objektivitet i forskning er dermed ikke mulig å oppnå. Hvilke verdier og erfaringer vi har, vil alltid påvirke hva vi gjør og hva vi forstår. Skillet mellom normativ og beskrivende forskning eksisterer altså ikke. Til forskjell fra den positivistiske tilnærmingen som fokuserer på å avsløre eller oppdage virkeligheten, er postmoderne teoretikere opptatt av å se hvordan virkeligheten er konstruert. Selv om denne forskningstradisjonen mener at verden er sosialt skapt, innebærer ikke det at materielle ting ikke eksisterer. Det finnes torg, stoler og gater, men de har ingen mening eller sosial rolle så lenge ikke mennesker eller samfunnet legger en verdi og forståelse i dem (Marsh og Furlong, 2002, s. 190-191). Innenfor en postmoderne tilnærming vil idealer, normer og identitet i mer eller mindre grad styre hva vi gjør, og hva vi ikke gjør (Parsons, 2010, s. 82). Det offentlige rommet vil i følge dette perspektivet være det mennesker gjør det til. En park kan forstås (og dermed være) både koselig og skummel. Dette påvirker om vi vil gå innom parken på veien hjem, eller om vi gjør alt vi kan for å unngå den. På denne måten vil vi selv konstruere våre omgivelser.

Dette vil innebære en erkjennelse av at virkeligheten består av noe mer enn bare materielle gjenstander. Urbane kvaliteter eller faktorer finnes ikke "der ute" rent objektivt. Vi må sette ord på dem først. Hvordan vi forstår og opplever steder vil dermed aldri være objektivt eller nøytralt, men farget av hvilken kunnskap, erfaring og verdier vi har (Svennevig, 2009, s. 176). Arnesen og Lægran (2003) forklarer i sin studie av jenter og gutter i det offentlige rom hvordan vi skaper det offentlige rom:

Space is not limited to material structures, but should also be understood as a product of the social interactions between the different actors seen in relation to their surroundings. This means that the physical environment does not communicate in and of itself; rather, it is through the behaviour of the involved actors that the material structure becomes meaningful (Arnesen og Lægran, 2003, s. 164-172).

For å ta et konkret eksempel: Bakklandet i Trondheim var en gang et område sett på som slum og med behov for oppgradering. En firefelts motorvei var planlagt gjennom store deler av den eksisterende bebyggelsen. I dag oppleves området som attraktivt og koselig. De fysiske omgivelsene har ikke gjennomgått noen større endring, men preferansene for hvor vi trives og hva vi mener er verdifullt, er blitt endret. For lesere som ikke har gått gjennom Bakklandets trange gater med brusteinsbelagte gulv, kan jeg fortelle at dette oppleves som et koselig sted der kafeer, restauranter og små butikker skaper liv og røre. Selv om mange av trehusene er relativt nye oppleves denne delen av Trondheim som historisk og autentisk. Våre tanker om hva Bakklandet er, eller skal være, bestemmer hva vi mener hører til, og hva som ikke passer inn. På samme måte eksisterer en forestilling om den idylliske rurale barndom der barn knyttes tett opp til natur og ikke urbane omgivelser (Gullestad, 1997; Halldén, 2003). Dette kan forstås som det Cresswell (2005) kaller "in and out of place" eller den normative geografien (Cresswell, 2005, s. 185). For det første deler mennesker opp verden i kategorier eller representasjoner, hvor tid og plass er grunnleggende for all annen kategorisering. Vi kan ikke forestille oss en ting som ikke er plassert i tid eller rom. Dette er et grunnleggende utsagn som stammer fra filosofen Immanuel Kant (1781/2005). Cresswell forklarer hvordan assosiasjoner til rom eller forestillinger om rom eller steder, oppfattes som naturlige. Hvem eller hvilke som er i rommet og hvilke aktiviteter som utføres, er en del av representasjonen til rommet. Det henger også sammen med tid. På hvilken tid av døgnet er det normalt at barn er ute og hvor? Parker er for mange

foreldre gode lekeplasser på dagen, men kanskje mindre egnet når det er mørkt. Denne relasjonen mellom sted, handling og tid opplever vi som naturlig og uten motforestillinger (Cresswell, 2005). Tar vi utgangspunkt i en forståelse som også ser på «naturlig» som sosialt konstruert, forstår vi at ingenting kan være naturlig. En utfordring med dette er at det ikke er så lett å legge merke til hva vi opplever som naturlig, fordi det er naturlig. Relasjonen mellom plasser og aktiviteter, mennesker og ting, er lettest å forstå når det er noe vi opplever på feil sted. Dette har vist seg i studier av blant annet barn i det offentlige rom (se Valentine, 1996), som nevnt tidligere i oppgaven.

2.2.3 Barns lek

Vi skal ikke se bort fra at de byromkvalitetene voksne liker, også er viktige for barn. Mindre barn oppholder seg sjelden alene i byen og er dermed avhengige av hvor voksne tar dem med. Samtidig antar jeg at voksne tar med seg barna dit de tror barna trives. Tilrettelegging for forskjellige aldersgrupper på samme plass er dermed helt nødvendig. Likevel velger jeg her å fokusere på forhold som i tidligere forskning har hatt betydning for barn. Med tanke på at det offentlige rom ofte er planlagt for voksne, og av voksne, har jeg valgt å løfte frem barnas preferanser i oppgaven. Som nevnt tidligere er plasser for barn ikke det samme som barnas plasser. En studie fra Danmark viser et tydelig eksempel på dette (Rasmussen, 2004). En jente på 7 år beskriver lekene som de voksne satt ut i bakgården (sandkasse og huske) som kjedelige, mens treet som er spennende å utforske, er forbudt å klatre i. Wilhelm (2002, s. 187) møter også barn i sin studie i Trondheim som mener lekeplassen er for småbarn og ikke dem selv. I samme studie viser barna interesse for kumløkk og bygninger som av arkitekter oppfattes som kvaliteter barn ikke burde kunne legge merke til. Det er ikke lett for voksne å hvite hva barn mener er interessant, som Cele har reflektert over:

Even the tiniest thing, such as a crack in the pavement, can become important and valuable for the sake of the memories and dreams it causes or simply because it exists and represents something stable and never-changing in the continuous drama it is to be a growing child. The fact that things as tiny as a crack in the pavement, the colour of a house or the shape of a mail box can hold great importance to children is difficult for adults to fully understand and it is even more difficult, if not impossible, to realise which these objects are in the surrounding environment (Cele, 2006, s. 119).

Fig.13: Lekeplass med tradisjonell huske, sandkasse og sklie. (Lokalmagasinet, 2014).

I andre tilfeller er plasser for barn og barnas plasser de samme. Mange lekeplasser er populære å leke og å være i, ikke minst for å møte andre barn. Hvorvidt barna liker lekeplasser eller ikke, virker å ha en sammenheng med barnas alder. Eldre barn synes lekeplasser oftere er kjedelige enn det mindre barn gir uttrykk for (Cele, 2005). I en utredning av uteromskvaliteten i forstaden Rosengård i Malmö på 70-tallet, kritiseres standardløsninger som fortsatt er vanlige for mange lekeplasser. I rapporten ser man at lekeplasser med «tradisjonelle» leker som husker og sandkasser blir lite brukt. Det er i stedet (leke)plasser med løst material som jord, vann, snø og leire som er attraktive for barn (Insulander, 1975). Å bygge sandslott, skape kanaler gjennom gjørmen, koier av pinner eller snølykter er kjente eksempler på hva naturlige materialer gir muligheter til. Studier viser at løse materialer kan gi barn en sjanse til å skape sine egne omgivelser, som ikke er tilrettelagt av voksne (Cele, 2005; Rasmussen, 2004). Å skape virker også inspirerende på fantasien, noe som Mårtensson (2004) oppdaget i en studie av utomhuslek ved en barneskole:

När jag frågar vad de leker när de blandar jord med vatten svarar de: "Att göra geggamoja i en håla och cykla genom den. Vi bara lägger lite så, så är det klart". När jag frågar varför de gör så, föreslår de att "tjuvar kan fastna" om de springer där (Mårtensson, 2004, s. 113).

Løst materiale er ofte sesongbaserte og kan også være en kilde til variasjon og endring som barn fascineres av (Tuan, 1978). Naturen bidrar naturlig i denne prosessen med blader som kan samles i hauger, snø og is som smelter og regnvann som er en nødvendig ingrediens til gjørme. Forskjellige

former av vann har dermed en sentral rolle for å skape foranderlige og interessante omgivelser, som flere studier viser. Vann kan også skape utfordringer som hjelper barn å utvikle sin kroppskontroll og fysiske evne. En bekk kan være vanskelig å ta seg over uten å bli våt, og steinene i bekken utfordrer balansen. Nivåforskjeller er et annet element som barna opplever utfordrende (Insulander, 1975). Klatrestativer, bakker med bratt helning, trær, ting som barna må anstrenge seg for å klare, gir barna en følelse av både redsel og beherskelse (Mårtensson, 2004). Trær utgjør også elementer barn kan orientere seg etter i byen, hvor de beskrives som bra eller dårlige ut fra mulighetene til å klatre. Valget av treslag er dermed viktig med tanke på robusthet og klatrevennlighet. For at alle barn skal oppleve lekeplassen utfordrende må den være tilpasset forskjellige ferdigheter. Dette burde også gjelde hele byen. Utforming som tar høyde for voksne mål tar ikke hensyn til barns lengde, synsfelt eller rekkevidde. Barn er mer opptatt av bygulvet enn andre. Dette kan bero på barns nærhet til bakkenivået (Mårtensson, 2004), men også fordi barn viser større interesse for ulike materialer, og hvilke følelser de gir (Rodaway, 1994). Barns høyde og lengde på bein gjør at også avstand oppleves annerledes. I tillegg til korte bein kan barn gjerne ta to skritt frem og ett bak, noe som fører til lengre gåturer i både avstand og tid. For voksne regner man at "gangavstand" til ulike aktiviteter er 2 km eller ca 20 min. For barn vil samme tidsbruk resultere i en betydelig mindre strekning. Samtidig er det ikke nok å telle antall meter hvis fysiske eller opplevde barrierer hindrer den korteste vei. Det er også viktig å huske på at barn ser på avstander annerledes enn voksne, som Cele (2006) illustrerer med et sitat fra et av barna i studien: "School is really close, but it takes ages to walk there since we have so much to talk about" (Cele, 2006, s. 120).

Growing up in an urbanising world er resultatet av en stor casestudie av barn og unges preferanser av uteromskvaliteter i åtte forskjellige land (Chawla, 2002). Denne studien er sammenlignet med Kevin Lynch arbeid fra 1977 (Lynch, 1977). Stedene barna rangerte høyest i begge studiene var plasser de kunne møte venner, føle seg akseptert av voksne, og der de både kunne observere og ta del i flere aktiviteter. En viktig forutsetning for barna var å føle trygghet (Chawla, 2002). Det offentlige rom kan dermed ses på som en god arena for barn, så lenge barn og foreldre opplever plassen som trygg. Andre kvaliteter både barn og voksne setter pris på er utsikt og utsiktspunkter (Hart, 1979, s. 334). Selv om mange kvaliteter blir verdsatt av både voksne og barn, finnes det forskjeller (Rasmussen

og Smidt, 2003). Barn er mer opptatt av lukter, lyder og følelser enn det de voksne er. Cele (2005) la merke til hvordan barna beskrev et område utfra lukten fra bakerier, fiskebutikker og plasser med distinkte lyder. De voksne i samme studie refererte til tunnelbanestasjonen og bygninger med spesiell betydning for å beskrive det samme området. På vinteren opplever vi mindre lukter enn på sommeren. Pamela Dalton forsker på luktesanser ved universitetet i Philadelphia og forklarer at det beror på at luktemolekyler beveger seg saktere i kald luft enn i varm, og at nesens luktesans ikke fungerer like godt på vinteren som på sommeren (Sohn, 2014). Dette betyr at både ønskede og uønskede lukter reduseres på vinterhalvåret. I tillegg til at barn lettere kan orientere seg etter lukter, er også dyr et element i byen som bør få erkjennelse som viktige landemerker. Rasmussen og Smidt (2003) mener at dyr kan utgjøre en sjette kategori på Kevin Lynch sine fem bybildeelementer: sti, kant, distrikt, knutepunkt og landemerke. Lynch mente at byen i vår mentale forestilling bestod av disse fem elementene og at mennesker orienterte seg etter disse. Evne til å finne frem var i følge Lynch en forutsetning for å trives i byen (Lynch, 1960). Den sinte hunden i hjørnet på vei til skolen, eller katten som alltid sitter i et spesielt vindu, kan utgjøre landemerker for barn. Målet med turen kan også være en elv eller en dam, hvor det er muligheter for å mate ender eller se andre dyr (Rasmussen og Smidt, 2003, s. 96). Som vi ser finnes det forskjeller i barn og voksnes preferanser og opplevelser av byen. Derfor bør en tilrettelegge for at barn kan være med å påvirke de fysiske omgivelsene i samme grad som voksne har mulighet til. Dette krever en annen tilnærming til hvilke metoder og verktøy en bruker i planprosesser.

3

Metode

---

3. Metode

I dette kapitlet forklares hvordan en blanding av metoder er hensiktsmessig for å få en helhetlig forståelse av barns opphold i det offentlige rom på vinterstid. Metodevalgene må sees i nær relasjon til den teoretiske tilnærmingen, som fremhever at både fysiske og mentale forhold påvirker barnas opphold og atferd i byen. En ren samfunnsvitenskapelig oppgave ville kun ha tilegnet de opplevde omgivelsene mening i oppgaven, mens en naturvitenskaplig studie kanskje bare ville sett på byromskvaliteter. Gjennomgående for hele oppgaven er at både de fysiske og opplevde omgivelsene blir tatt i betraktning. Oppgaven dekker derfor et stort område, til forskjell fra andre oppgaver som går mer i dybden på enkeltfenomener. Når temaet som oppgaven skal undersøke er et relativt utforsket felt mener jeg en helhetlig tilnærming er bedre enn å fokusere på et avgrenset område. Dette fører imidlertid til noen ulemper. Antall intervjuer som er planlagt er i minste laget for å dra generelle konklusjoner. Med flere informanter kunne oppgaven ha presentert flere perspektiver av hvordan voksne opplever barns plass i byen på vinteren. Samtidig var det ikke hensiktsmessig å bruke for mye tid på de opplevde omgivelsene, som tross alt bare utgjør en del av oppgaven.

Den kanskje vanskeligste delen av oppgaven er å finne ut av hva barn synes om byen på vinterstid. Derfor vil barns perspektiv og hvordan vi kan nærme oss deres forståelse, vies stor oppmerksomhet i min oppgave. Et implisitt problem med dette er at barna selv ikke formidler sine egne opplevelser (Aaby, 2006). I den akademiske verden er det hele tiden de voksne som formidler kunnskap. Selv om jeg velger å kalle det ”barnas perspektiv”, så er det egentlig min tolkning av barnas reaksjoner og atferd oppgaven formidler. For å motvirke at barnas opplevelse blir feilaktig fremstilt har jeg brukt tid og omsorg på å dokumentere hvilke forhold, utfordringer og begrensninger som kan ha påvirket min tolkning. Jeg har valgt å produsere ny kunnskap med hjelp av intervjuer, gåturer og tegning da temaet byliv på vinterstid er et utforsket felt med lite litteratur å støtte seg til. Derimot finnes det mange studier når det gjelder barns lek, både i Norden og internasjonalt. Deler av oppgaven omfatter derfor litteraturstudier av tidligere forskning på barns lek.

3.1 Voksnes syn på barns opphold i byen

Kombinasjonen av både voksnes og barns syn vil bidra til en større forståelse for barnas plass i og barnas bruk av det offentlige rom på vinterstid. Selv om barna bør vies den største rollen, spiller de voksne en stor rolle som blant annet foreldre og som ansatte på byplankontoret. Hvilke forståelser byplanleggere har av byens uterom på vinteren, vil påvirke hvordan de velger å utforme, og tilrettelegge omgivelsene. Jeg har derfor intervjuet to av kommunens planleggere om hvordan de ser på barns opphold i Drammens urbane uterom. Dette er informanter som har stor innflytelse på utforming og tilrettelegging for barn i byen. Ett av temaene i intervjuet var aktiviteter som ble planlagt for barn på vinterstid og hvordan dette ble gjennomført. Fremtidige planer for det offentlige rom på vinteren var et annet tema. For hele samtalen var barnas plass i byen et underliggende tema. Foreldre er en annen gruppe med stor innflytelse på barns aktiviteter. Min oppgave har hittil ikke viet foreldre stor oppmerksomhet, selv om disse avgjør det meste for barn. Jeg har derfor intervjuet en barnefamilie som bor i Drammen sentrum, nærmere bestemt pappaen i familien, for å høre hans opplevelser og historier om å ha barn i byen. Intervjuet skjedde uformelt på en kafe med stor plass for temaer og historier som informanten selv tok opp. Begge intervjuene ble tatt opp med en digital båndopptaker for at jeg ikke skulle gå glipp av noe de sa, samtidig som jeg noterte underveis. Selv om informantene ble bedt om å fortelle fritt, brukte jeg en intervjuguide som hjelpemiddel for å ikke spore av alt for langt fra temaet (Vedlegg 1 og 2). Gjennomføringen av intervjuene gikk bra, selv om det var vanskelig for informantene å prate om noe de ikke hadde tenkt så mye på, nemlig barns lek i byen på vinteren.

3.2 Barnas perspektiv

For å kunne ta del i barns perspektiv på byens uterom vinterstid, måtte jeg komme i kontakt med barn. En nødvendig forutsetning for at jeg skulle kunne gjennomføre denne studien, var derfor å få kontakt med en barnehage. Tanken på å luske rundt i byen i håp om å observere barn eller få kontakt med barn var ikke særlig fristende. Av fem barnehager som lå i byen fikk jeg positiv respons fra én. Pedagogene og daglig leder syntes oppgaven min virket spennende og hadde lyst til å delta. Uten medvirkning og interesse fra deres side hadde oppgaven vært umulig å gjennomføre. Som takk for hjelpen tilbød jeg å trykke opp alle barnas tegninger og levere dem på et senere tidspunkt. Dette førte til at jeg også fikk beholde originaltegningene.

3.2.1 Gåtur

Jeg var sammen med barna i to dager, hvorav den ene dagen gikk til besøk i byen. Dette var også i forbindelse med vinterferien, noe som resulterte i at det var færre barn i barnehagen. Barnehagepedagogene mente dette ville gjøre byturen og tegningsoppgavene lettere og mer oversiktlig. Gåturen var en del av barnas opphold i barnehagen og ikke en frivillig aktivitet. Når det gjelder studier av barn i institusjonelle kontekster, finnes det en risiko for at barna vil gi det ”riktige svaret” til voksne. Når det kommer spørsmål om hva som er farlig, kan det være vanskelig å vite om barn opplever spesielle kryss og rundkjøringer som farlige, eller om det bare er noe de har lært fra foreldre og andre voksne (Cele, 2006, s. 79). Til forskjell fra intervjuer eller tegninger tillater en gåtur en direkte opplevelse av stedet. Lukter, lyder og følelser vil bidra til den helhetlige opplevelsen et sted formidler. Dette vil gjøre det lettere å forstå holdninger og inntrykk som er vanskelige å uttrykke i ord eller tegning. Å gå sammen med barna tillot meg å være ”en del” av deres opplevelser, noe som kunne gi meg dypere innsikt og forståelse enn observasjon som metode ville ha gjort (Cele, 2005). Under byturen valgte jeg å se hva barna gjorde, i stede for å be dem om å vise hva de likte eller ikke likte. Dette ble gjort i håp om å få observere en mest mulig ”naturlig” atferd. Samtidig kan jeg ha gått glipp av mye informasjon som de kanskje ville delt med meg, hvis jeg hadde bedt dem om å fortelle om favorittplasser eller andre morsomme ting.

Til forskjell fra andre studier vil jeg i oppgaven se på barnas opplevelse av *byen*, ikke av skoleveien eller nærområdet. Barna i studien bodde i nærheten av barnehagen som ligger noe perifert til sentrum og hadde dermed ikke byen som naturlig oppholdssted eller ferdselsåre. Hvor ofte barna i studien oppholdt seg i byen varierte, men de fleste var godt kjent med lekeplassen i Byparken. Under byturen fulgte barna instruksjonene til barnehagepedagogene om hvor de skulle gå og når. Fig.19 viser hvor vi gikk. For meg (og alle foreldre) var det ikke noe alternativ å la barn i 4-6 års alderen få løpe fritt i byen. Dette hadde helt klart betydning for hva barna hadde mulighet til å leke med og hva de så på, noe som påvirket min observasjon og dermed konklusjonene i oppgaven.

3.2.2 Tegning

I studier om og med barn, er tegning en vanlig metode. Tegning tillater kreativ kommunikasjon og har færre begrensninger enn spørsmål. Barna behersker kritt og farger siden tegning er en hyppig aktivitet for de aller fleste barn (Cele, 2006). Etter gåturen skulle alle barna tegne hva de hadde opplevd underveis. På forhånd hadde de blitt informert om at de skulle få tegne på biblioteket, og noen hadde allerede da bestemt seg for hva de skulle tegne. ”Jeg skal tegne bussen!” var det en som sa før vi hadde gått ut av døren i barnehagen: ”Jeg og!”, sa en annen. Jeg endte til sist opp med mange tegninger av bussen.

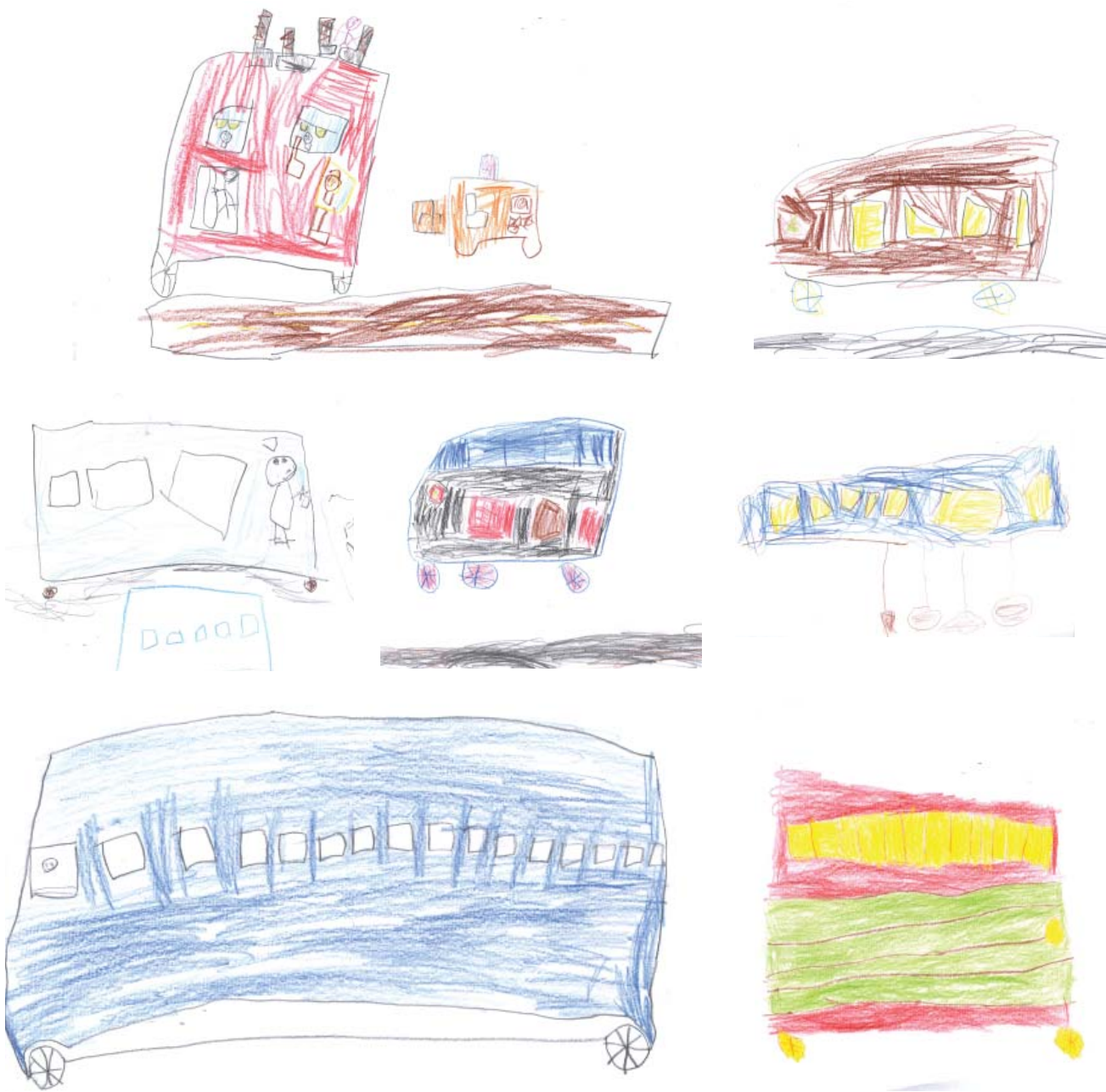
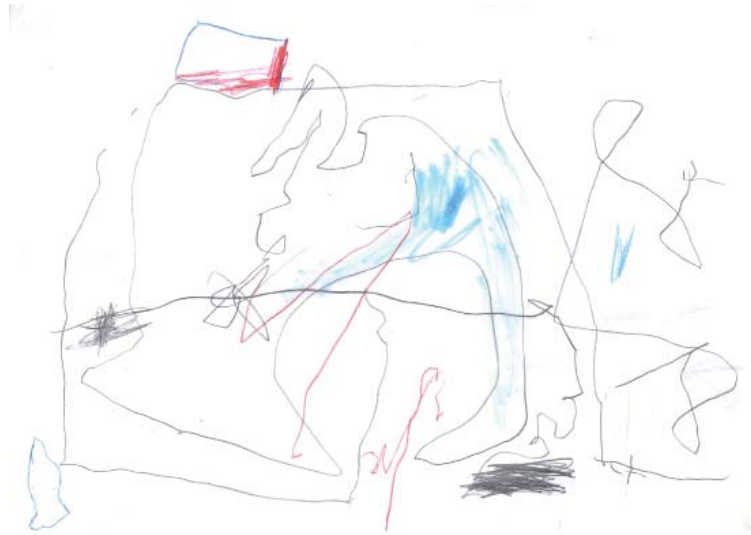
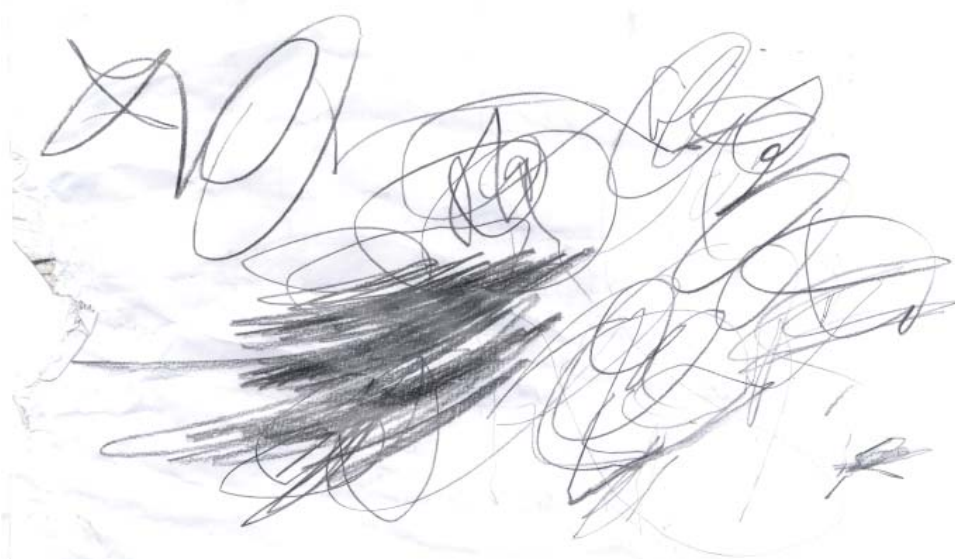

Fig.14: Det beste med hele byturen i følge 11 av barna var bussreisen.

Hvis de spurte om hva de skulle tegne svarte jeg at de kunne tegne det de likte best. Dessverre ble det i mange tilfeller gitt eksempel på hva de kunne tegne, både av meg og pedagogene. ”Var det ikke gøy på lekeplassen?”, tok jeg meg selv i å si. Samtidig viste barna stor selvstendighet og mange malte akkurat det de hadde lyst til. Ett av de mindre barna kom til meg med en tegning som jeg hadde store problemer med å se hva den forestilte (se Fig.16). Da jeg spurte den lille kunstneren om hva som var på tegningen, fikk jeg til slutt svaret at det var et sjørøverskip. Litt overrasket lurte jeg på om dette er noe hun har sett i løpet av gåturen, men får bare et kort og enkelt nei til svar. Selvfølgelig fantes det ikke sjørøverskip i Drammen, fikk jeg inntrykket av at hun tenkte. Et annet barn leverte stolt inn to tegninger som begge var skattekart. ”Her er skatten!”, fortalte han og pekte på et kryss i hjørnet av tegningen (se Fig.15).

Fig.15: Skattekart

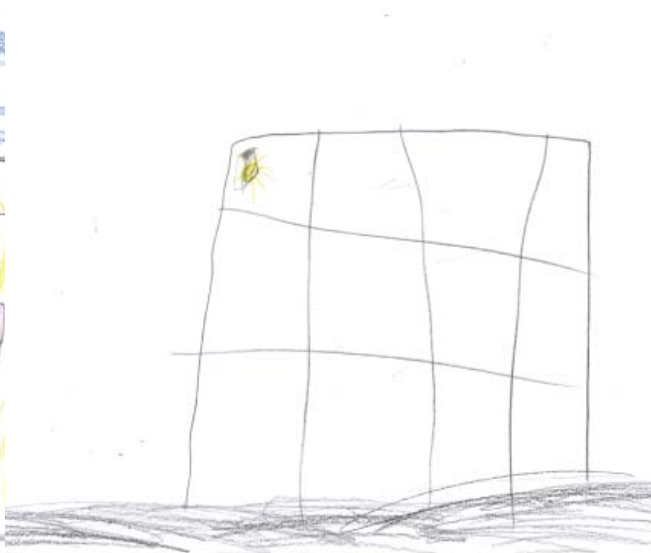
Fig.16: Sjørøverskip

De eldre av barna viste opp tegninger som hadde en tilknytning til gåturen. Mange tegninger forestilte forskjellige leker på lekeplassen, med eller uten barn som brukte huskene eller klatrestativene. Biblioteket ble også tegnet med store og mange vinduer. En tegning forestiller bybrua med statuer og vann under, en annen Strømsø Torg, illustrert med Globusgården og vannskulpturen med mennesker i.

Fig.17: Strømsø torg med Globusgården til høyre

Fig.18: Biblioteket

Etter tegneøkten sitter jeg igjen med et inntrykk av at tegning som metode forutsetter at barn vil og har ferdigheter til å tegne noe de har opplevd. Barna i min studie var sannsynligvis litt for små. Jeg vil derfor ikke bruke tegningene aktivt i analysedelen, men mer som illustrasjoner. Kapitlet er inkludert i metoddelen for å styrke oppgavens pålitelighet. Ved å redegjøre for prosessen med arbeidet og reflektere omkring valg som er tatt, kan leseren selv avgjøre overførbarhet til andre sammenhenger. Erfaringene kan også være til hjelp for fremtidige studier eller planleggingsprosesser der barn skal inkluderes. For min oppgave var gåtur et smartere metodisk valg. Gåtur som metode legger til rette for å dokumentere det som ikke er lett å hente fra hukommelsen, som nye lukter, lyder og følelser. Intervjuer med disse barna som altså ikke brukte byen til daglig, ville mest sannsynlig ha resultert i historier om spesielle dager som skirenn eller musikkfestivaler. Samtidig skal jeg innrømme at intervjuer kunne gitt en større dybdekunnskap om hva barna liker eller misliker. På grunn av oppgavens omfang og utforming valgte jeg å ikke intervju barn. Dette gjør dessverre at oppgaven får et større fokus på voksnes forståelse av hvordan barn opplever byen.

4

Barnas plass i
Drammen

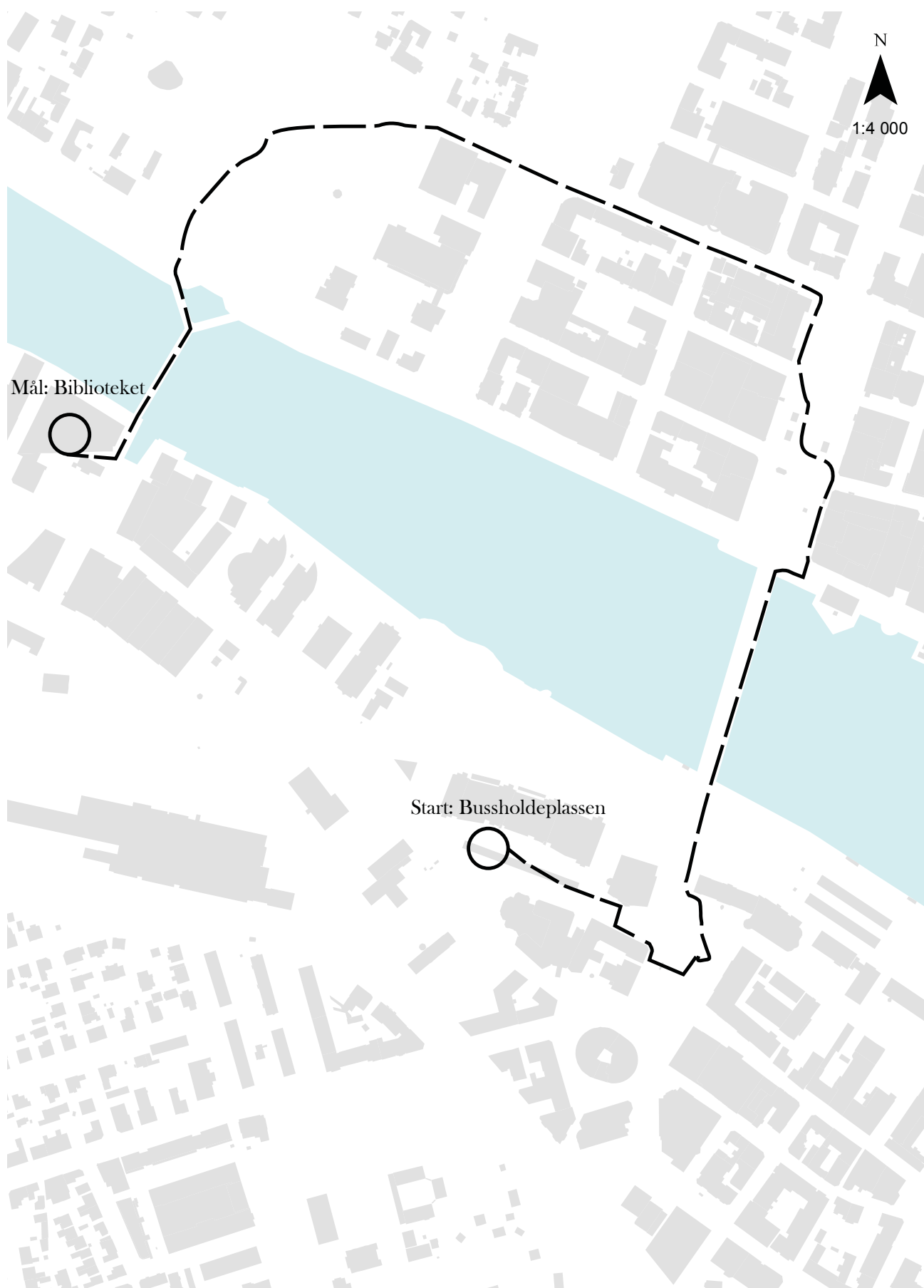

Fig.19: Kart over gåturen i Drammen

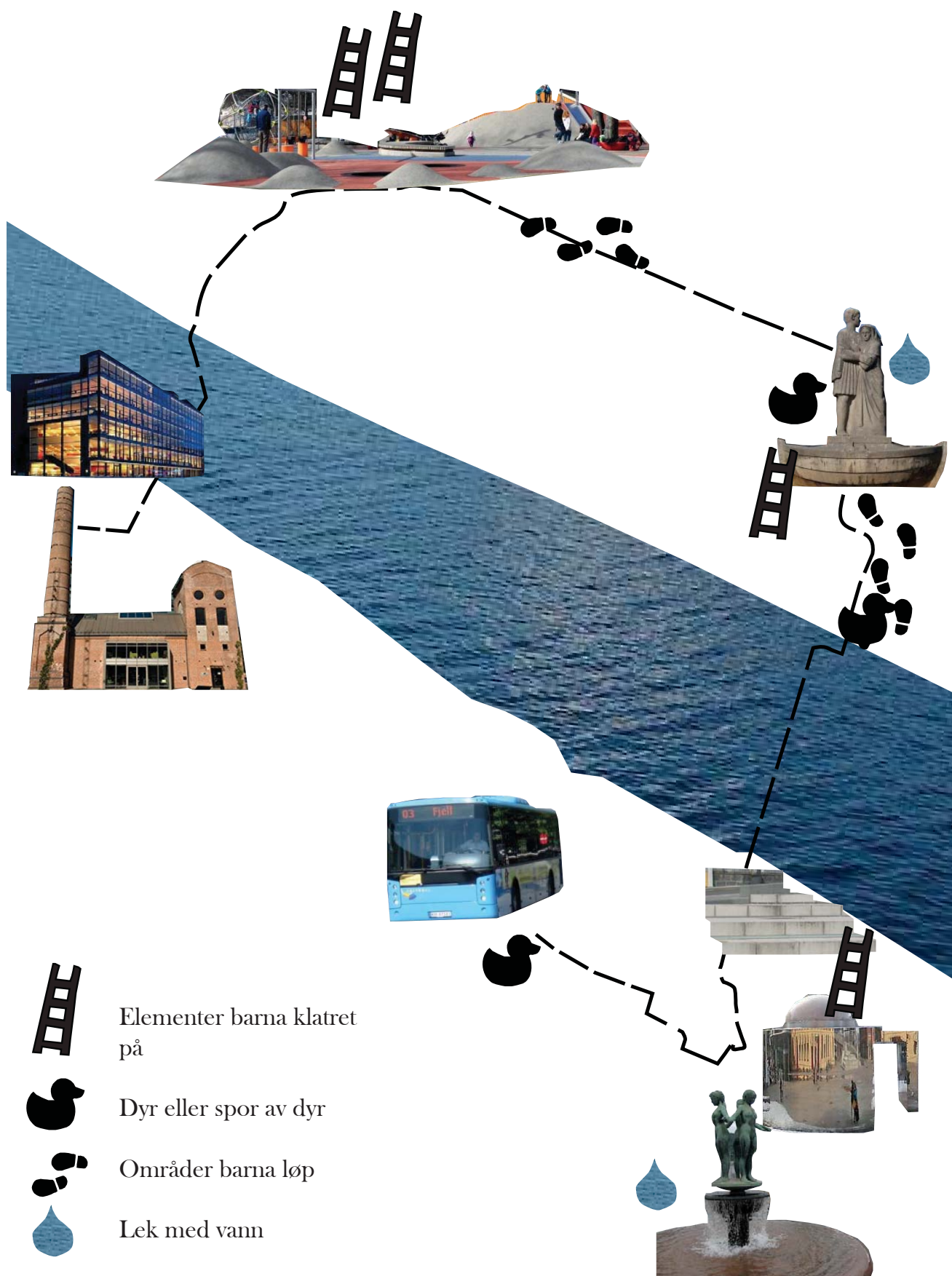

Fig.20: Elementene barna la merke til under gåturen

4. Barnas plass i Drammen

Denne delen er oppdelt i temaer som reflekterer hva jeg har observert og fått høre under mitt opphold i Drammen. Gåturen er illustrert i Fig.19 og Fig.20 der bildene viser hva barna la merke til. Temaene er også formet av teoriene som er introdusert tidligere i oppgaven. En stor del av observasjonene viste seg å stemme godt overens med funn fra tidligere forskning. I sidene som følger vil jeg knytte sammen barns og voksnes opplevelser med teoriene. Da mange av temaene var felles for både barn og voksne valgte jeg å la dem stå samlet. Oppgaven handler om byliv på vinteren, men forhold som gjelder barns opphold og lek i byen hele året er også inkludert. Temaer som bare har betydning for sommeren er utelukket i oppgaven. Den røde tråden i analysen er forhold som planleggere har mulighet å påvirke, eller faktorer en planleggere bør ta hensyn til. Temaene vil være grunnlaget for prinsippene i kapittel 6.

4.1 Natur og barn

Tidligere forskning har vist at en idyllisk barndom ofte forbindes med natur (Gullestad, 1997 m.fl.). I min studie mener både foreldre og planleggere at natur og friluftsliv er viktige kvaliteter for barn. I intervjuet med pappen forteller han: ”Jeg liker byen også, men når vi bodde i Oslo var det for mye betong og for langt bort fra naturen. For meg er det viktig at barn får oppleve friluftsliv, og at man har nærhet til naturen, der det finnes mye å se på”. I Byparken har kommunen plantet sommerfuglbusk, og på Strømsø Torg er det satt ut stauder, for å tiltrekke bier og sommerfugler. Som landskapsarkitekten i Drammen kommune sier: ”Det med å undres over planter og dyr er noe ungene virkelig kan, og det må vi gi dem muligheten til”. Dessverre virker det ikke som om kommunen har lagt til rette for muligheten til å oppleve dyr og natur på vinteren. Min egen observasjon av gåturen tyder på at barn interesserer seg for dyr og natur, og at byen gir barna mulighet til å se dyr også på vinteren. Det første barna legger merke til mens vi går ut av bussen er tre duer som sitter på toppen av busskuret. Når vi passerer bybrua blir det mange stopp for å se på endene, og noen lurte på hva de spiser. En fersk hundebæsj ligger å venter på oss i slutten av bybrua, og den blir knappest unngått av noen av barna (eller de voksne). Av totalt tre tilfeller med kontakt med dyr vies alle dyr og spor etter dyr stor oppmerksomhet. Dette styrker Rasmussen og Smidt sine tanker om at dyr kunne utgjort det sjette bybildeelementet også i Drammen (2003). I andre studier blir trær ofte nevnt av

barn som orienteringspunkter, som plasser for hvile, klatring eller som hjem til ulike dyr (Cele, 2006; Rasmussen, 2004). Trær var ikke et tema i noen av intervjuene eller under gåturen. En forklaring til dette er at det ikke finnes så mange klatretrær i Drammen sentrum. Både Strømsø Torg og Byparken er nylig anlagte plasser og trærne som er plantet har enda ikke rukket å bli så store at de tåler klatring. De eldre trærne på Bragernes Torg inviterer heller ikke til bruk, da de første grenene begynner i over to meters høyde. Vann i seg selv kan beskrives som et naturlig element, men hvorvidt vann i fontener hører til naturen kan diskuteres. Gåturen og intervjuene viste tydelig at barn virkelig liker, og fascineres av vann i alle former (Gehl, 1987; Hart, 1979; Kylin, 2004; Mårtensson, 2004, m. fl.). På vinteren kan det handle om å observere hvordan vann blir til is, hvordan snøen smelter eller å få følelsen av å trække gjennom en frossen vannpytt (Tuan, 1978). Barna jeg observerte tok seg gjerne friheten i å forsiktig strekke ut foten i ulike vannoppsamlinger vi passerte. Vinteren i Drammen er ikke så kald at vann i ulike installasjoner eller på bakken fryser. Lek med vann er derfor mulig også på vinteren.

Fig.21: Nyplanta trær har dårlige klatreegenskaper

Fig.22: Spennende med vann! Fontene på Strømsø torg

4.2 Trygghet

Å føle trygghet er en forutsetning for barns aktivitet (Chawla, 2002). I denne studie veier de voksnes opplevelse av hva som er trygt tyngst. Det er på grunn av at barna i studien ikke oppholder seg i byen på egen hånd, men er avhengige av at foreldre eller barnehagepedagoger tar dem med. I Drammen får jeg inntrykket av at det ikke er noen skumle områder eller plasser i byen. Verken byplanleggerne, pappaen eller pedagogene i barnehagen kommer på noen steder de ikke ville tatt med barn til. På spørsmålet om det er noen plasser man vil unngå at barn oppholder seg svarer byplanleggeren: ”Det mest usikre er jo elva. Men det har aldri vært noen spørsmål om den skal gjæres inn. Heldigvis!”. Når det gjelder elven har de voksne tillit til at barna klarer seg, også når elven ligger helt åpen på vinteren og har en uvennlig badetemperatur. Men når det gjelder trafikk er bildet et annet. Bilfrie soner framheves av planleggerne som gode plasser for barn: ”Når du kommer til Bragernes torg har du et ganske så stort areal som er bilfritt. Man kan gå fra Bragernes torg, til gågata, over gata og ned til Elveparken. Du kan gå relativt trygt rundt i byen. Du kan på en måte slippe barna litt løs. Det er ganske viktig det med bilfrie soner”. Delvis bilfrie områder trekkes også frem som gode steder for barn: ”Til tross for at Strømsø torg er et trafikkertorg, er det egentlig veldig fint for barn å oppholde seg der, de kan løpe rundt og vannfontenen gjør susen”. Selv om vannfontenen ikke gjør susen på vinteren bør området kunne brukes til å løpe rundt også på vinterstid. Barna jeg var med på tur hadde forskjellig atferd avhengig av om området var bilfritt eller ikke.

Fig.23: Her løper barna fritt mot fontenen på Bragernes torg

Om dette var noe de selve valgte å gjøre, eller om det var et påbud fra pedagogene, skal være usagt. Det viste seg at vi gikk to og to på ledd, fra gåturens startsted til den øvre delen av Bragernes torg. Vi gikk altså på ledd gjennom hele Strømsø torg, som er et delvis bilfritt område. De to plassene som barna fikk bevege seg fritt var den øvre delen av Bragernes torg og byparken. Både gåturen og intervjuene bekrefter dermed en forståelse av at barn bør skilles fra trafikk, som Björklid (2005) har vist i sine studier. Trygghetsopplevelsen på vinteren kan også styrkes ved belysning. Dette var ikke et tema på gåturen som skjedde midt på dagen, men ble tatt opp av byplanleggerne. For dem var belysning et ekstra viktig middel på vinteren for å redusere den utrygghet mørke omgivelser skaper hos både barn og voksne.

4.3 Konsekvenser av fortetting

Byutvikling innebærer for de aller fleste byer i Norge fortetting og funksjonsblanding. Dette skal blant annet lede til mindre avstand mellom aktiviteter og funksjoner og at færre kjører bil. Korte avstander er en viktig kvalitet for pappaen i barnefamilien som intervjues da de ikke har bil: ”Han har jo begynt med støttehjul, og da sykler vi hjemmefra, over elven på bybruen ved togstasjonen, og ned mot parken langs elven. På vinteren drar jeg han i kjelke hele veien bort til lekeparken”. Pappaen forteller at sønnen hans gir uttrykk for at noen plasser er for langt unna ved å si at han er trøtt i beina og at han absolutt ikke vil gå opp på Spiralen (toppen som ligger nord for Bragernes). Familien bor midt i sentrum og opplever at de har nærhet til alt, noe de setter stor pris på. Byplanleggerne jeg prater med sier at de korte avstandene er blant det beste med byen. For barnefamilier betyr dette at de kan ta seg mellom lekeplassen, Bragernes Torg, Elveparken og biblioteket uten å bruke bil. De korte avstandene er enda mer viktig på vinteren, da det ikke er like behagelig å være ute i lengre perioder, og da syklene oftest kommer frem først til våren. Med fortetting minsker behovet og forhåpentligvis også bruken av bil. Bilfrie områder er gode steder for barn i følge voksne (Björklid, 2005). Dette gjelder i stor grad på vinteren. Dermed vil minsket biltrafikk være en viktig forutsetning for at barn skal kunne oppholde seg i byens offentlige rom. Fortetting av funksjoner gir også muligheter for flere aktiviteter på samme sted. Dette øker sjansene for at et byliv skal kunne oppstå som følge av barns lek på vinterstid (Gehl, 1987). Men dette krever at barns plasser for lek ikke holdes utenfor de voksnes aktiviteter, som de i mange tilfeller gjør.

Samtidig dukker utfordringer opp ved fortetting. Når flere skal bo og arbeide i byen trenger man plass for flere bygninger og mer infrastruktur. Drammen har i det siste hatt en stor diskusjon om boligutbygging på Marienlyst, som i dag er et stort rekreasjonsområde for organisert og uorganisert fritid. Byplanleggerne og barnefamilien forteller om stor aktivitet på Marienlyst både på vinteren og sommeren. Et stort område er islagt, og snø og is er måkt sammen i en stor haug som barna klatrer og aker i. Dette inviterer til lek og moro, som pappaen forteller: ”Når de skraper isen så bygger de (kommunen) en ganske stor snøhaug av isskrapet. Når Lucas vil skøyte så vil han bort til den snøhaugen, løpe rundt i den, det syns han er morsomt”. Hvis kommunen legger til rette for boligutbygging på Marienlyst vil barn miste en viktig arena for vinteraktiviteter med sentral beliggenhet. Det å løpe for barn virker å være en aktivitet som de fleste jeg prater med er godt kjent med. Hvis jeg ville beskrive det jeg observerte under gåturen vill det være ”å løpe rundt”. For meg ser det ut som om barna bare løper for selve kroppsbevegelsen sin skyll, de skal jo ingen steder? En forutsetning for denne aktivitet er store flater uten hindringer som biltrafikk. På Bragernes Torg blir den øvre delen av torget beskrevet som en god plass for barn av planleggerne, der ”de kan løpe rundt og jakte på duene”. Det siste stoppet på gåturen var biblioteket. Der observerte jeg hvordan barna brukte den store flaten mellom kafeen, bokhandelen og biblioteket til å ”løpe rundt”. Uten sko skle de rundt på den nypolerte gulvflaten en god stund før vi skulle gå inn i biblioteket. Her var nok årsaken til aktiviteten det glatte materialet på gulvet (Rodaway, 1994).

Store og bilfrie flater kan altså invitere til aktiviteten, å løpe rundt. Dessverre minker ofte de store lekeområdene med gode flater for vinterlek i byfortettingsprosesser. I dag ser det ut som om arealer tilrettelagt eller forbeholdt barns uteopphold på vinteren er lavt prioriterte ”bevaringsområder”. I skisser som viser nye boligprosjekter er barn ofte godt representert som fremtidige brukere, men det er bare sommeraktiviteter som fremheves. Kommunen opererer med uteromsnormer for utbyggere som de to planleggerne mener ikke sikrer kvalitet: ”Kvaliteten på lekeplasser er vanskelige å styre. Vi har ikke så mye hjemler. Vi har noen hjemler i forhold til lys, skygge og helning, men det er ikke alltid så lett å sikre lekeplasser med god kvalitet”. De aller fleste kommunene bruker antall boliger som dimensjonerende enhet for beregning av krav til uteområder, herunder lekeareal (Trondheim kommune, 2006). Derfor er en ytterligere utfordring at sentrumsnære boligprosjekter

ses på som isolert fra hverandre. Dermed utløser ikke prosjektene krav til større tiltak som for eksempel ballfelt, forteller kommuneplanleggeren: ”Man kan få en reguleringsplan hvor tallene sier at antall kvadratmeter uteareal er stort nok. Men hvis de ikke ligger samlokalisert så blir det sprett og skaper dermed dårlige utearealer”. Vinteraktiviteter som å ake eller å skøyte, krever store og sammenhengende arealer. Akebakker og skøytebaner bør også ha en god lokalisering for at ikke avstandene til anleggene blir for lange og dermed hindrer bruk.

4.4 Kroppskontroll

”Tror du jeg klarer å løpe opp her?” spør ett av barna når vi er på lekeplassen i Byparken. ”Nei, det tror jeg ikke”, svarer jeg, hvorav hun tar full fart for å komme opp på den bratteste siden av den kunstige haugen. Godt fornøyd med å ha kommet seg opp, setter hun seg i sklien og suser ned i full fart igjen. Barna ser ut til å ville teste sine egne grenser, både med tanke på hva de tørr, og hva de får til. Dette er også utførlig dokumentert i tidligere forskning (Björklid, 2005; Hart, 1979; Insulander, 1975; Mårtensson, 2004 m.fl.). De fysiske omgivelsene bør altså legge til rette for at barna kan teste sine grenser. Det må da innbefatte at det eksisterer en risiko for å slå seg. Lekeapparatene på lekeplassen er tilrettelagt for at barn skal kunne utfordre seg selv. Her kan de øve på balansen, se hvor høyt de kan, og tør klatre, se i hvor høy fart de klarer å holde seg fast i huskene.

Fig.24: Utfordringer på lekeplassen, her gjelder det å ta sats!

Fig.25: “Gi oss mer fart!”

Tidligere forskning har antydnet at barn ofte kan oppleve lekeplasser som kjedelige (Rasmussen, 2004; Wilhelm, 2002). Dette stemmer ikke for lekeklassen i Byparken. Det beror sannsynligvis på at barna i denne studien er relativt små, som Cele (2005) viser til. Lekeklassen er heller ikke utformet som en ”tradisjonell” lekeplass. Lekeapparatene er nye og uvanlige, og kan brukes som de er programmert for så lenge de ikke er dekt med snø. Lekeplassen består av et stort område hvis vi sammenligner med vanlige lekeplasser. Barna som tegnet lekeplassen mente den runde husken var morsomst.

Fig.26: Flere av barna tegnet denne husken

Jeg får under intervjuene høre historier om Bruparken, som er en skatepark under motorveibroen i bydelen Strømsø. Pappaen i barnefamilien godtar at skateparken kan medføre et visst faremoment, men antyder at det inngår i aktiviteten.

Jeg: Er du redd for at han skal skade seg i Bruparken?

Pappaen: Som forelder er man vel overbeskyttende. Men ja, de tryner og de slår seg, men de er raskt på beina igjen og så er det gøy igjen.

Som vi ser eksisterer en holdning til at barn kan utsettes for litt risiko, mens biltrafikken oppleves som for farlig for barn (Björklid, 2005). Bruparken er også tilrettelagt for rullestøyer og klatring på en av brupilarene, samtidig som parken har et amfi og en fontene i grønne omgivelser. Deler av parken ligger under motorveibruen, og er derfor skjermet for regn og snø. Tanken er derfor at man kan bruke parken hele året, men mine informanter mente den var best for sommer- og vårbruk. På Marienlyst finnes en aktivitetsløype som byplanleggerne og pappaen fremholder som positiv for barn. På samme måte som Bruparken er plasser for læring, er også aktivitetsløypa sett på som et bra sted på grunn av at barn kan trene fysiske ferdigheter: ”På vinteren er det et lekeapparat på Marienlyst som

er veldig bra. Der kan barna øve på balansen og å henge i lianer”. Som jeg tolker det er en stor del av barnas aktiviteter en form for læring, særlig kroppskontroll. Fra både voksne og barns side virker dette å være noe man ønsker. Derfor er det viktig med omgivelser som tillater dette, eller inspirerer til utfordringer og fysisk aktivitet (Insulander, 1975; Mårtensson, 2004). De fysiske aktivitetene vil holde barna varme også på kalde og bløte dager og er dermed ekstra viktig å tilrettelegge for på vinteren.

Når gåturen avsluttes inne på biblioteket prater noen av barna om teglbygningene de ser utenfor: ”Tenk om man kunne klatre opp på den pipa der!” En gammel industribygning står inntil pipa og har en trapp som leder opp til en dør. ”Vi kan bare gå opp dit, og så over til den pipa, så må vi passe oss for ledningen, så kommer vi helt til toppen!”. Selv i barnas fantasi utgjør de fysiske utfordringerne hovedingrediensen i ”fortellingene”.

Ingen av de voksne nevner steder eller elementer der barn kan hvile eller ta det med ro. Dette var en uventet observasjon fordi tidligere undersøkelser viser at barn liker steder hvor de kan være i fred som i toppen av et tre (Cele, 2005, 2006; Mårtensson, 2004). Under gåturen observerte jeg hvor sjelden barna sto eller satt. De var i nesten konstant bevegelse. Men jeg så også at det første noen av de mindre barna gjorde da vi kom til lekeplassen, var å sette seg rolig ned på trebenken.

Fig.27: En kopp varm kakao og en god sitteplass gjør benen mindre trøtte

Riktig nok drakk de saft eller noe de hadde med i sekken, men de hadde ikke noen hast med å bli med de andre i leken. Det så ut som om de likte å bare se på de andre barna. Studiene av både Chawla (2002) og Lynch (1977) viser at barn liker plasser hvor de både kan observere og ta del i ulike aktiviteter. På lekeplassen i Byparken kan de observere de andre barna leke eller være med i leken selv, men det er ikke tilrettelagt for andre aktiviteter enn barns lek. Skal barna trives bør en tilrettelegge for forskjellige aktiviteter, også de voksnes. Samtidig er det viktig at også barn kan sitte behagelig og være beskyttet fra vind, snø og regn.

4.5 Vinter i byen for hvem?

Det nest siste stoppet for gåturen var lekeplassen i Byparken. Når vi kom frem, oppdaget jeg og de andre voksne at bakken var dekket med is. Det var glatt med andre ord. For barna virket ikke dette ha så mye å si, mens de voksne var bekymret over at barna skulle falle og slå seg. På det nye Strømsø torg er varmekabler lagt inn mot togstasjonen, på tvers av torget. Her vil man legge til rette for at myke trafikanter kan ferdes sikkert, og kanskje at også flere velger å gå til toget vinterstid. Den andre plassen med varmekabler i Drammen er gågaten ved Bragernes Torg. Dette vil gjøre shopping og flanering langs butikkvinduer mer attraktivt. Det jeg vil frem til er at man har valgt ikke å legge varmekabler på plasser for barn, som i følge mine informanter er i bruk året rundt. Det er heller ikke lagt til rette for opphold på lekeplassen i snø eller regn. Planleggeren har observert at barn leker på lekeplassen året rundt, men at snøen hindrer bruk: ”Er det snøfritt på lekeplassen, så er det mange barn der, den er veldig mye brukt, til og med i regnvær!”. Dette motsier hypotesen om at opphold forutsetter godt klima (Gehl, 2010, s. 31), og utfordrer forståelsen av hva som skaper gode steder. Kommuneplanleggerne nevner også at aktivitetsløypa på Marienlyst ville blitt mer brukt hvis den ble måkt frem. Sannsynligvis er ikke lekeplassen eller løypa tenkt for vinterbruk.

Strømsø torg med sin vannskulptur er fremst tilrettelagt for barn på sommeren, ikke på vinteren. Kanskje handler dette også om prioriteringer. Hvis vi sammenligner måking for biler, med måking av plasser for barn, ser vi store forskjeller. Måking er ikke det eneste tilfellet hvor voksnes aktiviteter prioriteres foran barnas om vinteren. Hvert år arrangerer Drammen World cup-sprinten i byen, rundt Bragernes Torg. Lite snø er ikke noe problem da flere tonn av snø blir fraktet inn på lastebiler. Torget

blir også avstengt for biltrafikk og forbeholdes de myke trafikantene. Snømangel blir derimot et problem når skiløyper skal tråkkes, som planleggerne i kommunen nevner. For meg kan det se ut som at barnas plass på vinteren enten er oppe i marka med ski på beina, eller i en akebakke utenfor bykjernen. Forestillingen om den idylliske rurale barndom Halldén (2003) beskriver, er kanskje enda mer til stede på vinteren?

Å kunne ake i byen er noe barnefamilien savner. Når jeg spør om hva kommuneplanleggeren tenker om dette, får jeg til svar at de fysiske omgivelsene ikke legger til rette for aking i byen; terrenget savner helning. En kunstig form for bakke eksisterer likevel i det sentrale Drammen, som kommuneplanleggeren forklarer:

De kjører jo ismaskin på Torgisen hver dag, og da blir det skavet av is og lagt på ny, de må høvle hele tiden. Da legges avskavet pluss brøytesnøen i en haug og så blir det kjørt bort hver torsdag. Så haugen bygger seg opp til torsdagen og da er det unger som driver å aker å krangler, og så blir den borte på torsdager.

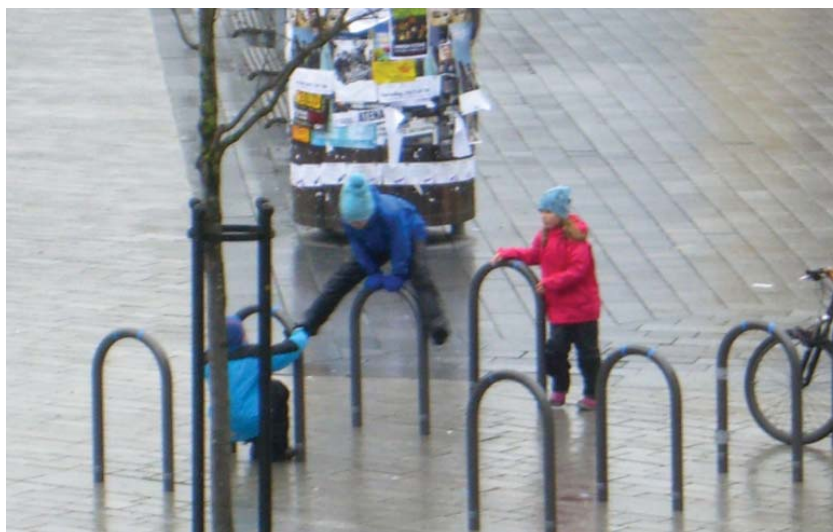
Snøhaugen består av løst materiale; den er utfordrende å klatre i, og den har samme funksjon som en akebakke. Samtidig som den er fleksibel i bruk, endrer den også form i løpet av uken og kan enkelt fjernes. Mange av kvalitetene barn setter pris på, kan altså skapes ved hjelp av en snøhaug. I Drammen har innbyggerne tilgang til to slike snøhauger av is og snø som begge virker å være gode tiltak for barn.

4.6 Byrom programmert for barn eller voksne

Hittil har vi sett at plasser *for* barn i Drammen også er steder barna selve liker. Lekeplassen i Byparken er et eksempel på et rom tilrettelagt for barn. Mange barn og foreldre bruker denne plassen både på hverdager og i helger, vinter som sommer. Det er ikke noe tvil om hvem og hva denne plassen er programmert for ut fra de fargeglade lekene i parklignende omgivelser uten biltrafikk. Her har barna rett til å være og føler seg akseptert (Chawla, 2002; Lynch, 1977). På vinteren er Drammen tilrettelagt for skøyting både på Marienlyst og på Bragernes torg. Isen på Marienlyst og Torgisen på Bragernes er i bruk så lenge isen holder. Pappaen i barnefamilien forteller:

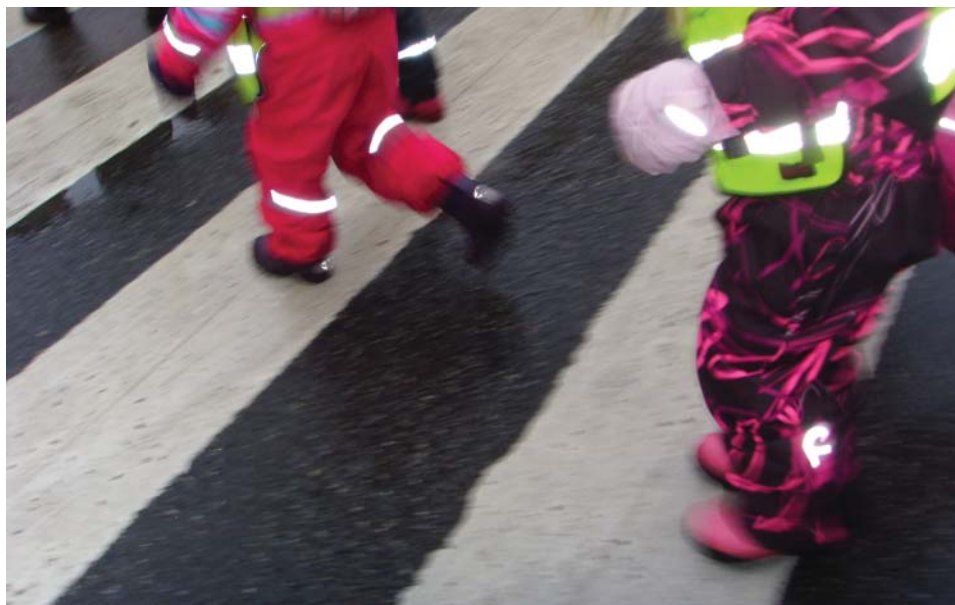
I Drammen er det godt tilrettelagt for å finne på ting. På sommeren er det fotballbaner på Marienlyst, mens banene blir en stor isflate på vinteren. Det er kjempebra. Det har jo vært is frem til nå, for noen uker siden, så vi har gått mye på skøyter i vinter. Men nå blir det rulleskøyter.

Når vi prater om Bragernes torg sier pappaen at de ikke pleier å være der på sommeren, fordi det ikke ”skjer så mye der”. Bragernes torg kan altså tolkes som et mer barnevennlig sted på vinteren enn på sommeren, i motsetning til Strømsø torg. Samtidig mener byplanleggerne at Bragernes torg er et fint sted for barn å løpe rundt. Dette fikk jeg også inntrykket av under gåturen, da alle barna løp av gårde til statuen midt på torget. Men torget kan ikke beskrives som et sted for barn i samme grad som lekeplassen i Byparken. Til det savnes tydeligere invitasjon til lek og aktivitet. Et annet sted som heller ikke kan sies å være programmert for barn, er Strømsø torg, dog med unntak av vannfontenen som kan friste til lek med vann på sommerstid. Torget ellers synes ikke å være tenkt for barn verken på sommer- eller vinterstid. Etter å ha pratet med byplanleggerne om at barn liker grønne omgivelser, planter og dyr, kommenterer jeg at det er lite vegetasjon på Strømsø torg, hvorpå hun svarer: ”Strømsø torg er et trafikkorg. Der har du taxi, jernbane og buss. På noen plasser kan vi satse på det grønne; på Strømsø torg er det mye trafikk, og må dermed være utformet for å tåle trafikken”. Her kan vi se at planleggeren som forventet mener at barn ikke passer sammen med trafikk, og at de derfor bør skilles ad (Björklid, 2005; Valentine, 1996). Utformingen av Strømsø torg kan også tyde på at transport- og trafikkhensyn prioriteres foran barn. Torget er planlagt med tanke på voksne aktiviteter. Likevel observerte jeg hvordan barn brukte tomme sykkelstativer på dette torget som klatrestativ. Som figuren under viser ble denne aktiviteten utført i både regn og kulde, uten at barna så ut til å ense det.

Fig.28: Lek på sykkelstativer i regn

Jeg så også hvordan barn kom seg over gangfelter ved å bare hoppe på de hvite feltene. Dette er eksempler på at de fysiske omgivelsene kan ha flere funksjoner, og at funksjonen defineres av brukeren (Arnesen og Lægran, 2003).

Fig.29: Barna bruker "voksne" omgivelser til lek

Under gåturen med barna observerte jeg at barna var interesserte i statuene pedagogene pekte på og omtalte. Barnehagen hadde nemlig i løpet av høsten hatt et prosjekt om statuene i byen. Prosjektet gikk ut på at de på forhånd fikk se bilder og høre historier om statuene. Tanken var at de senere skulle kjenne dem igjen når de var på tur i byen. En liten statue med fiolin får oppmerksomhet i begynnelsen av turen: "Han her mangler noe!" sier ett av barna, "Jeg tar på tissen hans!", fniser en annen. Statuen får oppmerksomhet inntil ett av barna oppdager at vi ikke er langt unna lekeparken, hvorav halvparten av alle barna begynner å løpe mot de velkjente lekeapparatene. Jeg tror at statuene i seg selv ikke hadde vekket en slik interesse hvis de ikke hadde jobbet med dem tidligere. Dette ville jeg undersøke i et senere intervju med barnefamilien. Jeg får der bekreftet at sønnen aldri pratet om eller hadde lagt merke til noen av statuene, selv om de ofte er på tur i de samme omgivelsene. Igjen kan vi se at det ikke er de fysiske omgivelsene i seg selv som gir mening, men hva vi har lært oss og hvilken mening vi legger i våre omgivelser som er av betydning (Svennevig, 2009, s.176). På samme måte som barn kan legge merke til et ekstra fint kumlokk, kan også statuer være innenfor kategorien av ting som voksne antar at barn ikke liker (Wilhjelm, 2002). I Drammen eksisterer også steder en kunne kalle

”voksne rom” med elementer skapt for barn, som de fargeglade kulene i den oppvarmede gågaten som barn kan sitte på. Drammen kommune har under 2012-2013 testet ulike installasjoner i Tollbugata for å se hvordan fysisk utforming kan påvirke bruken av gaterommet. I et av eksperimentene plasserte kommunen ut en ballbinge for å undersøke hvilke reaksjoner og aktiviteter bingen førte med seg. En av de som la merke til dette eksperimentet var barnefamilien i oppgaven. Pappaen forteller at sønnen syns det var morsomt, og at han ville dit flere ganger. Kommunen har i prosjektet også satt ut stoler, planter og malt gaten i forskjellige farger. Med dette prosjektet ønsker kommunen å invitere til en dialog med byens innbyggere om hvordan gaten skal utformes, og for hvem den skal være til for. For barn spesielt kan denne metoden bety en mulighet til å kunne medvirke i utformingen av de fysiske omgivelsene.

5

Eksempelsamling

---

5. Eksempelsamling

Dette kapitlet viser eksempler på hvordan andre byer har utformet omgivelsene for å skape gode steder for mennesker. Bildene illustrerer både eksisterende og planlagt utforming av byens rom. De fleste bildene er fra vinterhalvåret. Noen av bildene viser aktiviteter eller tiltak på sommeren som også kan fungere på vinteren. Selv om det er barns opphold som er temaet for oppgaven er mange av eksemplene overførbare til flere aldersgrupper. Det er ikke vurdert om tiltak innebærer høye eller lave kostnader. De er ment som inspirasjon. Eksemplene er delt opp i temaene: klimatisk tilpasning, midlertidig bruk, vinteraktiviteter i byen, sanseopplevelser, flerbruk og løse materialer.

5.1 Klimatisk tilpasning

Med hjelp av møblering og elementer som bidrar til et mer behagelig klima kan lengden på uteaktiviteter forlenges. Både barn og voksne har behov for å kunne sitte og hvile. På sommeren er vann et morsomt og avkjølende element, derfor burde bål og varme være aktuelle elementer i bybildet om vinteren.

1

2

3

Fra venstre

Bilde.1: Ovn som gatemøbel i Kiruna

Bilde.2: Le mot vind på skøytebanen, Winnipeg

Bilde.3: Beskyttelse mot snø som samtidig slipper inn lys, Ohio

KAPITTEL 5: Eksempelsamling

Arkaden er et vanlig arkitektonisk grep i sydligere strøk som med fordel kunne blitt mer brukt for å beskytte fotgjengere fra snø og regn. Tak i ulike former bør vurderes ved utforming av en by som vil være tilrettelagt for alle årstider.

Øverst til venstre

Bilde.4: Arkade i Krakow

Bilde.5: Fortautak i New York

Bilde.6: Arkade i Chicago

Til venstre
Bilde.7: Teglovner i København

Øverst fra høyre
Bilde.8: Varmt kull på Tivoli, København
Bilde.9: Lite bål i Nisswa, Canada
Bilde.10: Julemarked i Trondheim

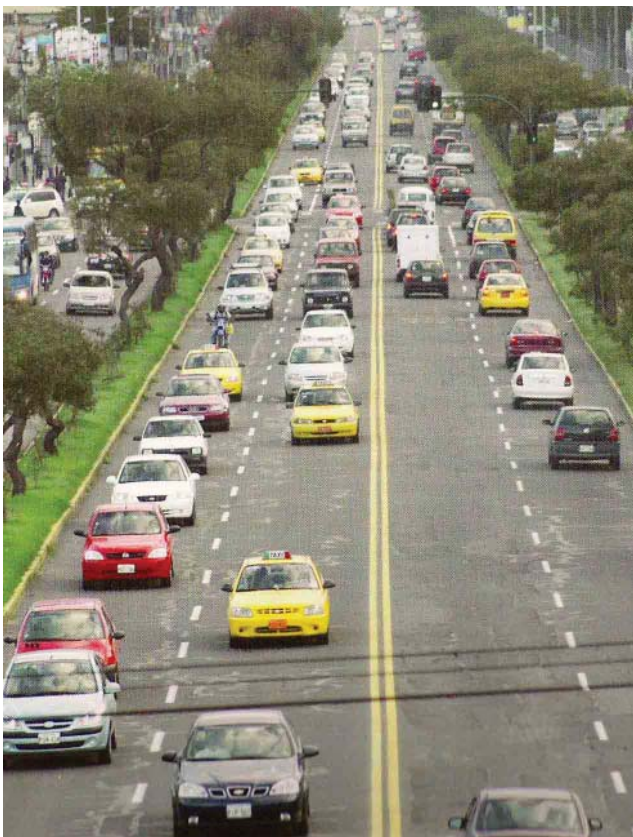

5.2 Midlertidig bruk

Midlertidige installasjoner i byrom kan være hensiktsmessige når en ønsker å prøve nye konsepter eller er usikker om utforming. Hvilken effekt har bilfire områder vinterstid? Som bildet fra Seattle viser, kan gater være gode akebakker. Parking day er et voksende initiativ som startet i San Fransisco. Alle innbyggere oppfordres til å bruke parkeringsplasser til andre aktiviteter enn biloppstilling. Neste side illustrerer alternativer og kreativ bruk av parkeringsplasser.

Bilde.11: En gate uten trafikk og med helning er en god akebakke, Queen Anne Hill, Seattle.

Bilde.12: Hver søndag arrangeres Ciclopaseo i Quito, Ecuador. Hovedgaten blir stengt for biltrafikk og forbeholdt mye trafikanter.

Fra toppen

Bilde.13: Stor snøhaug på en parkeringsplass, Brockton, USA

Bilde.14: Parklignende installasjoner under Parking day i San Fransisco

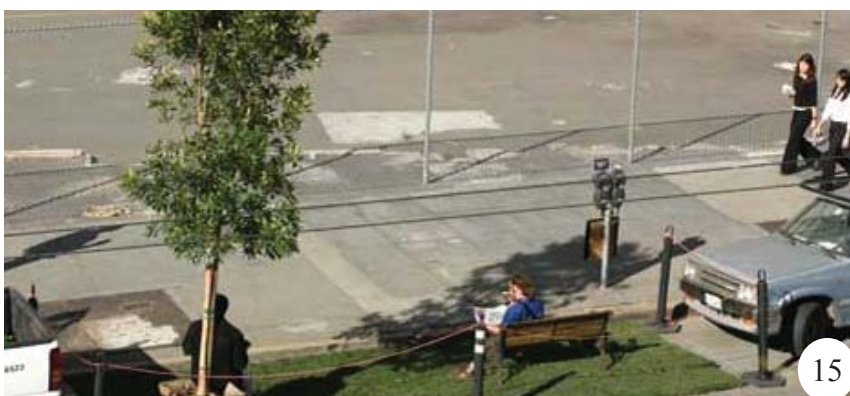
Bilde.15: Park i parkering, San Fransisco

Bilde.16: Parkeringsplass fylld med snø, Arizona

Neste side viser hvordan snø kan være en ressurs for å skape aktivitet.

Bilde.17: Senatstorget i Helsinki

Bilde.18: Den røde plass, Moskva

5.3 Vinteraktiviteter i byen

Vinteraktivitetene som blir presentert under denne overskrift forutsetter snø eller is. Det er også det spesielle som vinterhalvåret kan bidra med for å tilrettelegge for aktivitet. I stedet for å se på snø, is og kuldegrader som hinder, kan en utnytte de mulighetene som dette gir, som eksemplene viser.

Øverst fra venstre

Bilde.19: Skihopp på toppen av
Trondheim torg

Bilde.20: I Alta kan man gå på ski
til jobb.

Bilde.21: Snø underletter trekl-
tring, Ontario, Canada

Bilde.22: Etter et heftig snøvær
kunne innbyggerne i Kiev stå på
ski i den historiske bydelen

Neste side

Bilde.23: Vinterparken i Östersund har en borg, et stort nett av
skøyte- og skiløyper, solstoler

Bilde.24: Kanalen i Ottawa blir brukt til skøyting

Bilde.25: "Freezeway", skøytebane som et ekstra fortau langs
gaten, Edmonton, Canada

Bilde.26: Svømmekonkurranse under verdens største is- og snøfestival i Harbin, Kina

Bilde.27: Solstoler i Vinterparken, Östersund

28

29

30

31

Øverst fra venstre

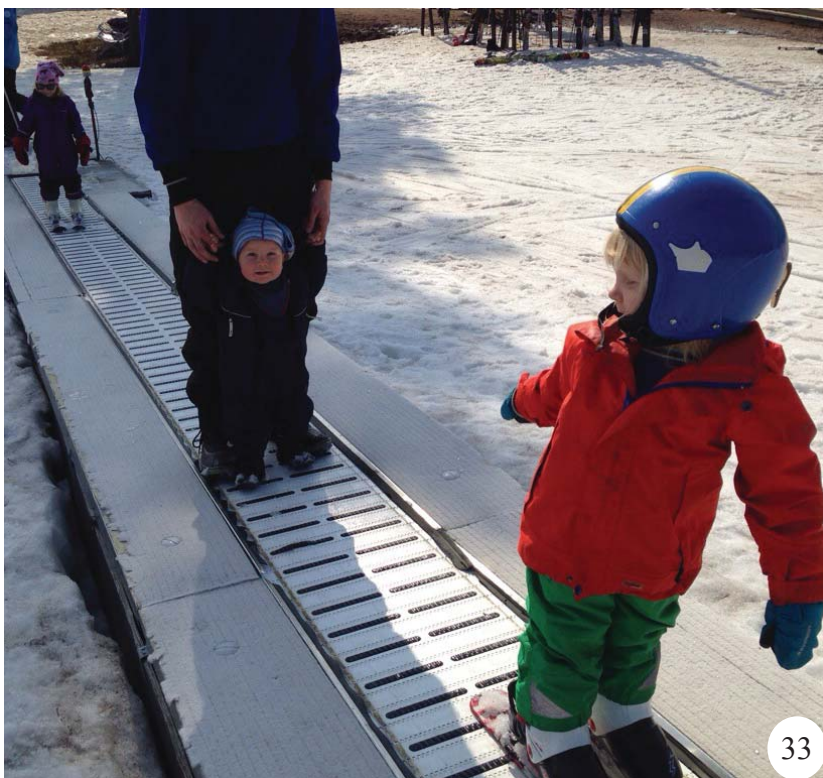
Bilde.28: Curling i København

Bilde.29: Issklie på "Winter shines", en vinterfestival i Saskatoon, Canada

Bilde.30: Snøskulpturer under vinterfestivalen i Harbin, Kina

Bilde.31: Når snøen ikke strakk til for snømannkonkurransen, ble snø fraktet fra ishallen, Ronneby, Sverige

Øverst fra venstre

Bilde.32: Skikarusell i Hovden

Bilde.33: Rullebånd for de minste
i Kläppen, Sverige

Bilde.34: Snømenn fyller gaten i
Moskva

Neste side

Bilde.35: Place des artes, Montreal

Bilde.36: Tivoli, København

Bilde.37: Lekeplassen er belyst med ledlys og strålkalstere, Hildesheim,
Tyskland

Bilde.38: Kunstutstilling med lamper over gateløpet, Paris

Bilde.39: Opplyst gangareal under bybrua, Drammen

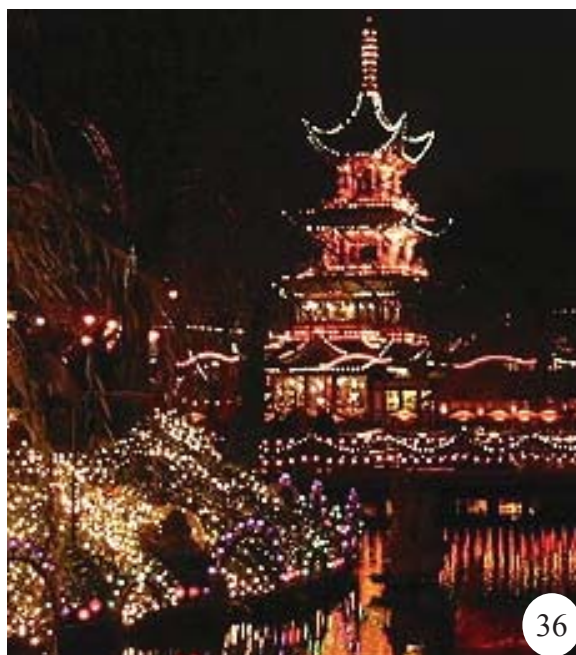

5.4 Sanseopplevelser

Lys øker ikke bare trygghetsfølelsen på vinteren, men kan også gjøre det mulig å være ute lengre på dagene. Under mørke dager kan lys skape spennende og vakre omgivelser, som julemarkedet Tivoli vinterstid i København.

35

36

37

38

39

Speil, farger, lyder og lukter kan med fordel integreres i de fysiske omgivelsene. Spesielt med tanke på at barn i større grad enn voksne legger merke til forskjellige lyder og lukter. Morsomme speil, rør en kan prate gjennom og rør som skaper musikk av regn, er eksempel som kan inspirere til lek og moro for både små og store.

40

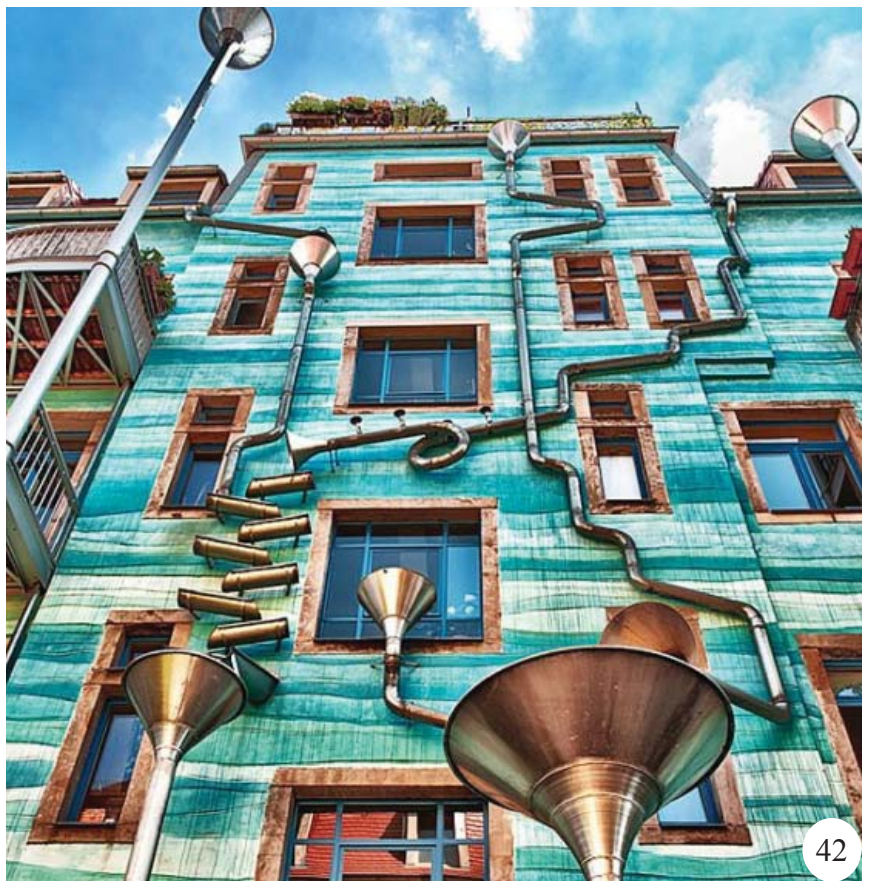

41

Øverst fra venstre
Bilde.40: Lekeplass i Fælledpark-
en, København
Bilde.41: Speilkule i Millenium
Park, Chicago

Til høyre
Bilde.42: "Funnel wall" spiller
musikk når det regner, den beste
konserten fås i det verste været,
Dresden

Under
Bilde.43: Barn leker med rør i
Gøteborg

42

43

Lyder er vanskelige å illustrere og formidle i en oppgave som denne. Her kommer likevel et forsøk.

I Bergen har prosjektet Barnas byrom ført til 9 ulike installasjoner i gater og på lekeplasser som en ønsker barn skal ta i bruk. I London ville man gjøre omgivelsene litt mer morsomme ved å la løse steiner i fortauet spille lyd når noen trækker oppå. Pianotrappen i tunnelbanen til venstre er et eksperiment i Fords lansering kalt “The Fun Theory”. Med dette ønsker man at folk skal gå i trappene i stede for å bruke rulletrappen. Huskene på bildet nederst spiller bare musikk når flere husker samtidig. Det krever dermed samarbeid og kordinasjon. Kan morsomme omgivelser endre folks atferd også om vinteren?

Øverst fra venstre

Bilde.44: Pianotrapp, Stockholm

Bilde.45: Lydboks, Bergen

Bilde.46: “Squeaky side walk”, London

Bilde.47: Husker som krever samarbeid, Montreal

Utekino er også en mulig aktivitet på vinterstid. Varmer klær og mange pledd gjør at folk kan sitte mer behagelig over en lenger tid.

Neste side viser dufter som forbindes med jul og vinter, og som kan skape gode minner og opplevelser.

Bilde.48: Utekino, Tromsø

Bilde.49: Utekino, Beitostølen

Bilde.50: Barn og voksne lytter på fortellinger under Julemarkedet i Trondheim

Neste side

Bilde.51: Kaprifolen overlever på vinteren og dufter godt.

Bilde.52: Danske æbleskiver

Bilde.53: Brendte mandler

Bilde.54: Glühwein er både godt og varmt på vinteren, her i Eckernförde, Tyskland

5.5 Flerbruk

Flere funksjoner på samme sted sparer både areal og kan gjøre omgivelsene mer attraktive for flere brukergrupper. Bildet under viser taket på et kombinert båtlager og ungdomshus. Taket er utformet for bruk og det bølgende gulvet inviterer til lek. På vinterstid kunne et tak med riktig helning være et godt sted for aking. I København planlegger man et nytt energianlegg (Amager Bakke) med skibakke på taket vintersid, og downhillsykling og klatring på sommerstid.

5.6 Løst materiale

Snø er et ypperlig materiale for lek og skapende virksomhet. Derimot er det ikke alltid tilgang på snø eller is. Derfor kan ”kunstige” materialer med fordel brukes på hensiktsmessige steder, og ikke bare på lekeplasser.

Forrige side

Bilde.55: "Maritime Youth house", København

Bilde.56: Amager Bakke

Øverst fra venstre

Bilde.57: Kunstinstallasjon med røde ballonger, Wien

Bilde.58: Lek i rødt skumgummi under PLACCC festival, Budapest

Bilde.59: "Repskoven", tau som henger ned på Carlsberg, København

6

Konklusjon

---

6. Konklusjon

6.1 Prinsipper for å tilrettelegge for barn på vinteren

Problemstillingen for oppgaven er: *Hvordan kan det offentlige rom tilrettelegges for barns lek særlig på vinterstid?* I det følgende vil jeg presentere konkrete prinsipper for å lage gode byrom med plass for lekende barn, som også fungerer godt på vinteren. Dette vil være oppgavens konklusjon. Prinsippene baserer seg på tidligere forskning, mine egne observasjoner og de tiltakene andre byer har gjort for å tilrettelegge for aktiviteter i det offentlige rom som kan utføres vinterstid. Eksempelsamlingen fungerer også som inspirasjon og som eksempel på prinsippene. Mange av disse prinsippene henger sammen, men er her beskrevet hver for seg for at de skal være så entydige og konkrete som mulig. Punktene utgjør ikke en ferdig oppskrift på hvordan en skal utforme byrom. Det er generelle tips som kan tilpasses og anvendes etter behov og mulighet.

Utfordrende uterom

Klimaet på vinterhalvåret gjør bevegelse til en viktig forutsetning for opphold utendørs. Dermed bør rom utformet for vinteren i første rekke invitere til fysisk aktivitet. Som oppgaven har vist, er utfordringer viktige for barn. De vil lære, ikke minst å beherske omgivelsene. De vil klare av noe de kanskje måtte gi opp i fjor (Hart, 1979). Her må det være rom for å tryne eller slå seg litt. Nivåforskjeller i form av snøhauger, trapper, lekehestak og trær inviterer til bevegelse og mestring. Utfordrende uteareal vil sannsynligvis føre til at barna vil komme tilbake for å og prøve på nytt.

Omgivelser som tillater hvile

Informantene i oppgaven nevner ikke hvilesteder for barn på vinteren som viktige for barns trivsel. Men sitteplasser virker å være viktige for barn, ikke minst fordi foreldre bruker dem. Selv om barn er mest opptatt av å «løpe rundt», er det viktig ikke å glemme at også barn blir trøtte og har behov for hvile. Det gjelder også om vinteren. På kalde eller våte dager kan de fysiske omgivelsene utformes for å gi le, varme eller tørre sitteplasser. Dette vil ikke bare øke barns trivsel, men også øke rommets attraktivitet for alle byens innbyggere.

Utforming som gir opplevelser

Det offentlige rom bør planlegges eller tilrettelegges for mer enn *en* fysisk aktivitet. Barn trives best når de både kan observere og ta del i flere aktiviteter (Chawla, 2002; Lynch, 1977). Dyr og vann i ulike former skapte interesse og forundring under gåturen. Interessante omgivelser trenger nødvendigvis ikke å være tilpasset barn, som statuene i Drammen er et eksempel på. Byelementer som forteller en historie kan inngå i barnas læring og blir gjennom det landemerker som interesserer. For barn er det sannsynligvis billedlig kunst som er enklere å forholde seg til, enn abstrakt kunst. Tidligere studier viser at barn er mer opptatt av lukter og lyder enn voksne (Cele, 2005). I tillegg til å gi muligheter for opplevelser som for eksempel duften av nystekt brød og lyden av snø som tråkkes på, er det viktig å tenke på å redusere avgasser og lyd fra biler og busser i områder hvor barn prioriteres. En kan også sette spørsmål ved om musikk som strømmer ut av butikker og kjøpesentre er en form for forurensing. På kalde dager reduseres alle typer lukter, også de vi opplever som negative. Kuldegrader skaper dermed muligheter for å innføre nye og ønskede lukter på sentrale plasser og torg. Selv om den ideelle byen er full av lyd og aktivitet, er stillhet også en opplevelse vinterhalvåret har gode forutsetninger for å gi mulighet til.

Korte avstander mellom viktige mål

På grunn av mørket og kulden som kommer med vinteren kan gåturen mellom ulike mål virke lenger enn samme avstand på sommeren. Barnefamilier og barn opplever i tillegg avstander lengre enn det andre voksne gjør. Lekeplasser, torg, parker og andre attraksjoner for barn bør dermed ligge nær hverandre og være godt tilgjengelige også på vinteren. På vinterhalvåret kan områder med svak belysning skape barrierer for barns ferdsel og opphold. Dette gjelder selvsagt hele året, men timene med sollys er betydelig færre på vinteren enn på sommeren. Biltrafikken utgjør en stor barriere for barn. Dette er hva de voksne frykter mest. Snø og is på veiene øker ytterligere redselen for trafikkulykker. Avstander bør derfor måles i de strekningene som oppleves som trygge for barn. Mindre biltrafikk vil minske barrierene for barn i byen. En god start for å minske biltrafikk er å minske transportbehovet. Korte avstand gjør at vi kan sykle, gå, eller bli dratt på kjelke mellom ulike aktiviteter i stedet for å bruke bilen.

Bilfrie områder

Trygghet er en forutsetning for barns opphold og trivsel. Den største trusselen for barn i Drammen og i resten av Norden i dag er trafikken (Björklid, 2005). Bilfrie områder fremheves derfor som gode steder for barn. Et alternativ kan være ”shared space”, eller sambruksområde, der hastigheten skal være anpasset de myke trafikantene. Midlertidige tiltak som ”play streets” eller områder som er avstengt for biler, er andre alternativer med stor fleksibilitet og popularitet.

Gulvdekke

Gulvet i byen utgjør en stor del av barnas synsfelt. For å hoppe, klatre, krype og løpe er materialet i byens gulv av stor betydning (Rodaway, 1994). Is og glatte flater tillater barna å skli, mens snø inviterer til fantasi og skapende virksomhet. Gater og plasser med asfaltdekke som blir oppvarmet, egner seg bra til ballspill, sykling, og kan tegnes på med kritt. Bygulvets materiale og form bør dermed utformes for å invitere til barns aktiviteter både om sommeren og på vinterstid.

Skape sine egne omgivelser

Løst materiale som snø, is og pinner fra trær, tillater barna å skape sine egne omgivelser. Derfor er det viktig å sikre tilgang på løse materialer om vinteren. For byer med milde vintre som Drammen kan vann brukes også vinterstid. Et tiltak kan derfor være å avsette en plass der nedbør kan samles opp og lagres. Et alternativ kan være å plassere andre løse ting som tau, bokser, steiner, eller kritt på plasser som egner seg for barns opphold.

Unngå omgivelser som hindrer lek

Nyplanta trær med beskyttende tape er verken inviterende eller egnet for bruk. Selvfølgelig vil trærne vokse og bli sterke nok for klatring, men det tar mange år. En bør derfor ha både gamle og nye trær. Bymessige elementer som statuer, benker og fontener bør være utformet for å tåle barns lek. Omgivelsene bør også tåle kuldegrader og nedbør i ulike former. Design på bymøbler som av ulike grunner hindrer barn i å bruke omgivelsene vinterstid, styrker inntrykket av at barn ikke hører hjemme i vinterkledde urbane omgivelser.

Vedlikehold for alle

Få byer er planlagt for å håndtere mye snø eller mye regn. Hvor en skal gjøre av all snøen er en av utfordringene som kommer med vinteren. Snøhauger kan med riktig plassering gi en positiv opplevelse for barn og kanskje også voksne. En nærliggende løsning på hvor en skal gjøre av snøen er derfor å skape snøhauger med tanke på barns lek. Problemet kan være at snøen ikke er ren som følge av veitrafikken. For å få ren snø kan en frakte snø til byen fra andre områder slik en gjør ved skiarrangementer. Hvis man vil at snøen skal rekke lenger, kan snølagring være et godt alternativ. En mer langsiktig løsning som krever mindre vedlikehold er å tilpasse de fysiske omgivelsene til snø og regn. Jeg tenker da på en utforming som enten tilrettelegger for eller beskytter mot snøen. Varmekabler i gater og plasser er tiltak for å minske vedlikehold om vinteren. Dette bør også vurderes på plasser for barn. På veier og fortau ønsker de fleste trafikantgrupper så lite snø som mulig. Når det strøs er det fint å gå, men veien blir vanskelig for spark og kjelke. Begge behov kan imøtekommes ved å strø deler av gangveien. Bilenes fremkommelighet prioriteres ofte av måkebilene. Måking av lekeplasser, eller andre plasser barn bruker, bør være like selvfølgelig som måking av gatene.

Mange funksjoner på samme sted

Byen bør programmeres for vinterbruk. I Drammen finnes to skøytebaner med tilhørende snøhauger på vinteren, mens banene på sommerstid henholdsvis er en fotballbane og en del av Bragernes torg. Andre plasser i Drammen som Strømsø Torg savner funksjon og aktivitet om vinteren. Vannskulpturen på torget er bare i bruk om sommeren. Som motsvar til ønsket om vann og avkjøling på sommeren, kunne vinteren tilby ovner eller andre installasjoner som avgir varme. Det viktige er at rommet og elementene blir programmert for samtlige årstider, og helst med flere funksjoner. En ballbinge kan bare brukes til lek, mens et tre har flere funksjoner. Fortettingen av byer skaper press på sentrumsnære arealer og øker behovet for multibruk. Lekeplassen som konsept må derfor integreres med resten av byen. Når det i utgangspunkt ikke er så mye folk ute i gatene på vinteren, vil en sammenslåing av barn og voksnes plasser være et sentralt grep for at lek skal tiltrekke annen aktivitet om vinteren. Med unntak av skøytebanen på Bragernes Torg er barnas plasser i Drammen adskilt fra resten av byens funksjoner og aktiviteter. Tar vi lekeplassen i Byparken som eksempel er dette en plass tilrettelagt for lek. Andre aktiviteter som å spise, drikke eller handle er plassert til byens torg. Det er også få

sitteplasser på lekeplassen, og voksne eller ungdom som ikke har barn eller leker selve, finner ingen anledning til å være på lekeplassen slik den er i dag. Muligheten for å gjøre flere ting vil øke lengden på oppholdet, og øke antall grupper som bruker plassen (Whyte, 1980). Barn har hovedrollen i å skape aktivitet i byen på vinteren. Men voksnes aktiviteter er også viktige å tilrettelegge for, hvis en skal oppnå byliv vinterstid.

Medvirkning

I følge Plan- og bygningsloven § 5-1 skal kommunen sikre aktiv medvirkning fra barn og unge. Barn må selve kunne påvirke sine fysiske omgivelser. Med tanke på at barn ikke velger hvor de vokser opp eller hvor de bruker fritiden, er barn spesielt viktige å inkludere i planprosesser. Barn ser på omgivelsene med et annet perspektiv enn voksne og har verdifull informasjon for planleggere. Ikke minst vet de hvor de gode plassene er, og hvilke steder de ikke tør eller får lov å være. Det kan også se ut som om medvirkning og interaksjon med omgivelsene skaper interesse for byelementer som ellers hadde vært uinteressante, som statuene gjorde i min studie. Hvis barn får være en del av planleggingen, kan det føre til at de kan identifisere seg med byen de har vært med på å forme. Barn kan også tilføre planleggingsprosesser en barnlig dimensjon ved bruk av tegninger, skulpturer og andre kreative innspill. De kan også bidra med fantasifulle ideer og forslag til hva en kan gjøre med byen vinterstid der de voksne synes å ha bli rammet av idétørke. Når barn er involvert i ulike plansaker får slekt og andre voksne en god grunn til å engasjere seg. Det kan lett bli en slags dominoeffekt. Det å involvere barn i planleggingsprosesser er vanskelig. De krever andre former for medvirkning som tar mer tid enn tradisjonelle tilnærminger. I metodelitteraturen kan vi lese at det er ulemper og fordeler med alle tilnærminger for å inkludere barns perspektiv i planarbeidet. Valget av metode vil påvirke resultatet en får (Cele, 2006). Som jeg selv har opplevd, var ikke tegning en hensiktsmessig metode i min oppgave. Kommunen har som nevnt tidligere plassert ut forskjellige elementer i det offentlige rom for å engasjere innbyggerne og få tilbakemeldinger på hva en ønsker. Dette er en form for medvirkning som kan styrke barns mulighet til å medvirke i planprosesser. Barn forventes å ha en stor rolle i å skape byliv på vinteren. Derfor bør fremtidig planlegging av offentlige rom også legge til rette for at barn kan medvirke.

6.2 Oppsummering og avsluttende ord

Med denne oppgave håper jeg leseren kan se muligheter for byliv vinterstid, og hvilket potensiale barn har i denne sammenhengen. Oppgaven har vist bredden av faktorer som hindrer eller legger til rette for barns bruk av det offentlige rom på vinteren. De barrierene som oppgaven har drøftet består av både fysiske og opplevde omgivelser. Som vist i oppgaven står disse i nær relasjon til hverandre. Den største barrieren for barns opphold i Drammen var biltrafikken, som av de voksne ble ansett som farlig for barn. De bilfrie områdene i sentrale Drammen var også de plassene som ble fremholdt som gode steder for barn og var også de plassene hvor barna løp fritt. Å redusere biltrafikken i byene må derfor sees på som et viktig tiltak for barns og voksnes trygghetsfølelse. Hvorvidt ”shared space” er et godt tiltak for barns opphold bør dermed være et tema for fremtidige studier.

Utformingen av det offentlige rom i Drammen tyder på at byen de fleste steder er tilpasset de voksnes aktiviteter som i særlig grad er benyttet til sommerbruk. Samtidig viste gåturen at barna klatrer på det som går an å klatre på, og leker med de materialene som er tilgjengelige, selv om plassen ikke er tilrettelagt for vinterlek. Dette tyder på at byen har et stort potensiale for å tilrettelegge for vinteraktivitet. For å utfordre dagens trender og idealer er det offentlige rom i oppgaven blitt presentert som noe mer enn bare en arena for konsum. Våre tanker om det offentlige rom har endret seg i takt med de rådende idealene og vil sannsynligvis ta en annen form i fremtiden. Ved å legge til rette for barns opphold om vinteren allerede nå, kan en utvikling mot ytterligere privatisering kanskje motvirkes. I tillegg til de 11 prinsippene som allerede er nevnt, er fortetting et tema som en bør fokusere på i arbeider som omhandler barnas plass i det offentlige rom. Det er fort gjort at profit kommer foran barns interesser når private aktører påvirker sentrumsutviklingen. Barn trenger store arealer for lek og opphold, spesielt vinterstid. Dette behovet kan bli tilsidesatt når hver kvadratmeter skal utnyttes maksimalt. Funksjonsblanding er en del av fortettingsprosessen og innebærer at man ønsker bosteder og arbeidsplasser i samme område eller enda til i samme bygning. Merkelig nok har en holdt barns lekeplasser utenfor fortettingsdiskusjonen. Lekeplassen er fortsatt adskilt fra andre plasser, som et minne fra modernismen. Med økende press på sentrumsnære arealer når stadig flere barn vil vokse opp i byen, er kanskje lekeplassen som begrep blitt et problem for god byutvikling. Lek bør heretter oppfattes som en integrert del i de fleste fysiske omgivelser, på samme måte som

universell utforming. Kanskje kan en gå bort fra krav om lekeplassen slik vi kjenner den i dag? Funksjonsblandning som ideal kan også inkludere omgivelser som legger til rette for lek og aktivitet, sommer som vinter. Aktiviteter som er tilrettelagt for vinteren som å ake, gå på ski og lage bål er i dag ofte lokalisert utenfor bykjernen. Dette kan henge sammen med at forestillingen om den idylliske barndom i naturlige omgivelser i enda sterkere grad gjelder vinteren. Intervjuene i min oppgave tyder på at en slik oppfatning er levende hos mange voksne. De har rett og slett ikke tenkt så mye på at barn skal oppholde seg i byrommene vinterstid. Dermed har man heller ikke tilrettelagt for det. Disse forestillingene vil bli utfordret når stadig flere barn vokser opp i byen. Urbane omgivelser som tillater og inviterer til barns lek og opphold vinterstid vil kunne bidra til et nytt bilde av den idylliske barndom. En forutsetning for å lykkes med dette er å la barn medvirke på sine egne premisser i formingen av det offentlige rom.

6.3 Refleksjon om studiens bidrag og begrensninger

Når denne oppgave begynte å ta form var problemstillingen langt fra ferdig. Fra starten av var tanken egentlig å utføre et felteksperiment i Tollbugata på vinterstid, på samme sted som Drammen kommune tidligere hadde utført eksperimenter på sommerstid. Ulike installasjoner i byrommet skulle da føre til endret atferd eller forskjellige reaksjoner, til forskjell fra dokumentert atferd før eksperimentet. Tanken var å innføre elementer som gjorde at folk stoppet opp. Eksempel var snøhauger, snøballkonkurranse, lykter og bål, servering av kakao og montering av et tak som beskyttet mot regn og snø. Jeg skulle da sammenligne aktivitet før og etter eksperimentet og se hvilke forskjeller eller likheter installasjonene bevirket. Denne idé støtte på flere problemer underveis. For det første var eksperimentet vanskelig å gjennomføre på grunn av tid og ressurser. En masteroppgave på 30 studiepoeng gir ganske lite tid til feltarbeid samtidig som eksperimentet hadde vært vanskelig å gjennomføre alene. For det andre manglet oppgaven den økonomiske støtten som hadde vært nødvendig. Erfaringene fra eksperimentene i Tollbugata viste også at det var problematisk å trekke noen klare konklusjoner utfra den midlertidige fysiske møbleringen. Det var også vanskelig å se bort fra at forhold som ikke lar seg observere ville påvirke resultatet. Til sammen førte dette til at eksperiment som metode forsvant ut av oppgaven. Tanken på eksperimentet ledet imidlertid til idéen om at barns lek kunne generere flere aktiviteter i det offentlige rom også på vinterstid. Var det en gruppe mennesker som ikke brydde seg så mye om det var kaldt eller vått, var det barn. Hypotesen var også at barns aktiviteter og lek ville føre til at voksne også ville oppholde seg mer ute på vinteren. Mine egne erfaringer fra opphold i byer på vinterstid har gitt meg et klart inntrykk av at man i liten grad har tilrettelagt for barns vinteraktiviteter i byens offentlige rom. Temaet for oppgaven ble dermed hvordan vi kan tilrettelegge for barns lek på vinteren, og hvilke vanskeligheter som må overkommes for å oppnå dette. Utgangspunktet for oppgaven var at barns mulighet for lek i byen påvirkes av både den fysiske utformingen og foreldres og andre voksnes forståelser om barns plass i det offentlige rom. Dermed måtte oppgaven få et mer tverrfaglig preg. I ettertid ser jeg at det å bruke både en positivistisk og en postmoderne tilnærming hadde trengt et enda mer inngående arbeid enn det som har vært mulig i denne masteroppgave. Oppgaven kunne også ha fokusert mer på intervjuer og ulike virkelighetsforståelser. For eksempel kunne foreldre som bor utenfor sentrum ha hatt et annet bilde av hva som er gode steder for barn, enn pappaen i min studie som bodde midt i byen. Når jeg valgte å intervju planleggere, hadde jeg et lite

håp om å finne motstridende interesser som forklaring på hvorfor man ikke har tilrettelagt for barn. Begge planleggerne så veldig få konflikter i byen, og hadde ingen forklaring på hvorfor byrommene i Drammen for det meste er programmert for voksne og nesten kun for sommeraktiviteter. Hvis jeg hadde inkludert flere planleggere eller intervjuet politikere kunne jeg kanskje fått flere svar eller forklaringer. Hvis jeg hadde gjort undersøkelsene på nytt, kunne gåturen og ikke minst tegningen vært mer gjennomtenkt og utført på samme måte som studier en bør kunne sammenligne med. Mer tid med barna kunne ha ført til mer kunnskap om barnas preferanser. Selv om tegningen ikke ga det forventede resultatet, ga forsøket enda verdifull informasjon til fremtidige studier av lignende temaer.

Den fysiske utformingen har i denne oppgave fått større oppmerksomhet enn hva som var hensikten fra starten. Teorikapitlene er likevel uforandret og begge tilnærmingene har fortsatt like stor plass. Dette er gjort med hensikt for å poengtere at det finnes mer der ute enn det vi kan se, måle og telle. Den fysiske utformingen betyr ikke alt når vi skal forklare atferd og opphold i det offentlige rom. Barns mulighet for lek og andre aktiviteter blir påvirket av hvilke idealer og forestillinger vi har. Dette har stor betydning for hvem eller hvilke vi opplever å passe naturlig inn i det offentlige rom. Samtidig er det viktig å huske at den fysiske verden og den opplevde verden er gjensidig avhengig av hverandre, og at endringer i den ene, ofte fører til endringer i den andre.

Litteratur

- Aaby, A.** (2006). *Barns blikk på Løkka - en studie om hvordan barn bruker og konseptualiserer sine nærområder på Grünerløkka*. Masteroppgave, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Oslo: Universitetet i Oslo.
- Arnesen, K. og Lægran, A. S.** (2003). "Playing gender in public and community spaces". *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 57(3), s. 164-172.
- Barstad, A.** (1997). *Store byer, liten velferd?* Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Björklid, P.** (2005). Ut och lek—men var? *Locus*, 2, s. 3-14.
- Buskerudbyen.** (2014). *Hva er Buskerudbysamarbeidet?* Hentet 05. Mai fra <<http://www.buskerudbyen.no/om-samarbeidet.125168.no.html>>
- Butenschøn, P.** (2009). *Byen: en bruksanvisning*. Oslo: Aschehoug.
- Butler, T.** (1997). *Gentrification and the middle class*. Aldershot: Ashgate.
- Carmona, M., De Magalhães, C. og Hammond, L.** (2008). *Public space: the management dimension*. Abingdon: Routledge.
- Cele, S.** (2005). "On foot in the city of children". *Nordisk arkitekturforskning*, (1), s. 85-98.
- Cele, S.** (2006). *Communicating place: Methods for understanding children's experience of place*. Doktoravhandling. Kulturgeografiska institutionen. Stockholm: Stockholms Universitet.
- Chawla, L.** (2002). *Growing up in an urbanising world*. Earthscan London.
- Cresswell, T.** (2005). "Place, order and categorization". I P. Cloke, P. Crang, og M. Goodwin (ed.), *Introducing Human Geographies*. Dubai: Hodder Education. s. 485-494.
- Danielsen, H.** (2006). *Med barn i byen, foreldreskap, plass og identitet*. Institutt for kulturstudier og kunsthistorie, seksjon for kulturvitenskap, Bergen: Universitetet i Bergen.
- Elvebyen Drammen.** (2014a). *Drammens historie*. Hentet fra <http://www.drammen.no/Om_Drammen/Drammens_historie/> den 07. Mai.
- Elvebyen Drammen.** (2014b). *Elvepromenaden*. [Fotografi]. Foto: Birgitte Simensen Berg. Hentet fra <<http://www.drammen.no/nb-NO/Bilder.aspx>> den 05. Juni.
- Florida, R. L.** (2002). *The Rise of the Creative Class: And how It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. New York: Basic Books.
- Norges forskningsråd.** (2005). *Sluttrapport fra forskningsprogrammet Byutvikling - drivkrefter og planleggingsutfordringer*.

- Gehl, J.** (1987). *Livet mellom husene: udeaktiviteter og udemiljøer*. (2. utg.). København: Arkitektenes Forlag.
- Gehl, J.** (2010). *Byer for mennesker*. (2. utg.). København: Bogværket.
- Gehl, J. og Gemzøe, L.** (2000). *New City Spaces*. København: Arkitektenes Forlag.
- Gracie, R.** (2013). *People watching*. [Fotografi]. Hentet fra <<http://blogs.uoregon.edu/graciehroberts/portfolio/artifact-3-people-watching/>> den 10. april 2014.
- Gullestad, M.** (1997). "A passion for boundaries: reflections on connections between everyday lives of children and discourses on the nation in contemporary Norway". *Childhood*, 4, s. 19-42.
- Hajer, M. og Reijndorp, A.** (2001). *In Search of New Public Domain*. Rotterdam: NAI Publishers.
- Halldén, G.** (2003). "Children's views of family, home and house". I P. Christensen, og M. O'Brien (ed.), *Children in the city*. London: RoutledgeFalmer. s. 29-45.
- Hart, R.** (1979). *Children's experience of place*. New York: Irvington Press.
- Hindhamar AS.** (2010). *Nye Strømsø torg*. [Illustrasjon] Hentet fra <<http://dt.no/nyheter/slik-blir-nye-stromso-torg-1.3347904>> den 28. november 2013.
- Historieboka.** (2013a). *Jernbanetorget 1919*. [Fotografi] Hentet fra <http://www.historieboka.no/Modules/historiebok_tidsepoke_tema_artikkel.aspx?ObjectType=ArticleVersion&Article.ID=2317&Category.ID=1395> den 20. februar 2014.
- Historieboka.** (2013b). *Strømsø torg 1967*. [Fotografi] Hentet fra <http://www.historieboka.no/Modules/historiebok_tidsepoke_tema_artikkel.aspx?ObjectType=ArticleVersion&Article.ID=2867&Category.ID=1395> den 20. februar 2014.
- Holmsen, Johannes.** (1915). *Barn leker i gata*. [Fotografi]. Oslo Museum/OB.Z14823. Hentet fra <<http://www.oslobilder.no/OMU/OB.Z14823>> den 10. mai 2014.
- Insulander, E.** (1975). *Barnen och betongen, en rapport om barns villkor i en svensk förort*. Stockholm: Lekmiljørådet/Socialstyrelsen.
- Kant, I.** (2005). *Kritikk av den rene fornuft*. Oslo: Bokklubbens kulturbibliotek. (Opprinnelig publisert 1781).
- Kaplan, D. H., Wheeler, J. O. og Holloway, S. R.** (2004). *Urban Geography*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Kohn, M.** (2004). *Brave New Neighborhoods. The Privatization of Public Space*. London: Routledge.
- Kostof, S.** (1992). *The City Assembled: The Elements of Urban Form Through History*. London: Thames and Hudson.

- Kvale, S., Anderssen, T. og Rygge, J.** (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. (5. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Kylin, M.** (2004). *Från koja till plan*. Institutionen för landskapsplanering, Sveriges lantbruksuniversitet. Alnarp.
- Lauritzen, T.** (2003). "Med hvem, på hva og hvor bruker barna tid?". *Barn*, 1, s. 51-62.
- Lokalmagasinet.** (2014). *Ikke noe igjen til ny lekeplass*. [Fotografi]. Hentet fra <http://www.lokalmagasinet.no/ipub/pages/nyheter/ikke_noe_igjen_til_ny_lekeplass.php> den 10. mai 2014.
- Lynch, K.** (1960). *The image of the city*. (Bind. 11). Cambridge: MIT press.
- Lynch, K.** (1977). *Growing up in cities: studies of the spatial environment of adolescence in Cracow, Melbourne, Mexico City, Salta, Toluca and Warsaw*. Cambridge: M.I.T. Press.
- Marsh, D. og Furlong, P.** (2002). "A skin not a sweater: ontology and epistemology in political science". I D. Marsh og G. Stoker (ed.) *Theory and Methods in Political Science*. 3 utg. Basingstoke: Palgrave Macmillan. s. 17-41.
- Matthews, M. H.** (1992). *Making sense of place: Children's understanding of large-scale environments*. Hemel Hempstead: Barnes & Noble Books.
- Minton, A.** (2006). *What kind of world are we building*. London: RICS.
- Mitchell, D.** (2003). *The right to the city: social justice and the fight for public space*. New York: Guilford Press.
- Mumford, L.** (1961). *The city in history: Its origins, its transformations, and its prospects*. New York: Houghton Mifflin Harcourt.
- Mårtensson, F.** (2004). *Landskapet i leken*, Institutionen för landskapsplanering, Svenska lantbruksuniversitetet). Alnarp.
- Nilsson, N.** (2002). *Barnens stad: En barnvenlig stad för barns bästa, lek och inflytande*. IPA-Barns rätt till lek.
- OBOS.** (2013). *Lekeplass på Torshov*. [Fotografi]. Hentet fra <http://www.obos-eiendomsmejlere.no/Cached_Files/meglerne/images/3145420_1b.jpg> den 28. november 2013.
- Parsons, C.** (2010). "Constructivism and interpretive theory". I D. Marsh og G. Stoker (ed.) *Theory and Methods in Political Science*. 3 utg. Basingstoke: Palgrave Macmillan. s.80-98.
- Pedersen, S.** (1935). *Perspektivskisse mot Strømsø torg*. [Skisse]. Hentet fra <<http://www.drammens.museum.no/nettutstilling/index.php/bilder/detalj/perspektivskisse-mot-strms-torg>> den 28. november 2013.

- Piaget, J. og Inhelder, B.** (1956). *Child's conception of space*. New York: Norton.
- Plan- og bygningsloven.** (2008). *Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)*.
- Rasmussen, K.** (2004). "Places for children—children's places". *Childhood*, 11(2), s. 155-173.
- Rasmussen, K. og Smidt, S.** (2003). "Children in the neighbourhood. The neighbourhood in the children". I P. Christensen, og M. O'Brien (ed.), *Children in the city. Home neighbourhood and community*. London: RoutledgeFalmer.
- Retningslinjer for barn og planlegging.** (1995). *Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging (Retningslinjer for barn og planlegging)*.
- Rodaway, P.** (1994). *Sensuous Geographies - Body, Sense and Place*. London: Routledge.
- Sandels, S.** (1968). *Små barn i trafiken*. Stockholm: Läromedelsförlagen, Svenska Bokförlaget.
- Schou, Ø.** (2012). Det tomme torget. *Drammens Tidende* 18. Juli 2012.
- Shetelig, T.** (2012). Jubel for milliontorg. *Drammens Tidende* 26. Juni 2012.
- Sohn, E.** (2014). Why Cold Air Smells Different. *Discovery News* 14. Januar 2014. Hentet fra <<http://news.discovery.com/human/life/why-cold-air-smells-differently-140114.htm>>
- Statens Vegvesen.** (2012a). *Myke trafikanter i Buskerudbyen*. Rapport. Hentet fra <http://www.vegvesen.no/_attachment/449845/binary/744659?fast_title=Myke+trafikanter+i+Buskerudbyen+%28NB!+19+MB%29.pdf>.
- Statens Vegvesen** (2012b). *Nasjonal gåstrategi*. Rapport nr. 87. Vegdirektoratet, Trafikksikkerhet, miljø- og teknologiavdelingen. Oslo.
- Svennevig, J.** (2009). *Språklig samhandling: Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse* (2. utg.). Fagernes: Valdres Trykkeri.
- tegn_3.** (2014). *Elveparken*. [Foto] Hentet fra <<http://www.tegn3.no/prosjekter/elveparken-i-drammen/>> den 05. Juni.
- Trondheim kommune.** (2006). *Normer for uteareal og parkering. En sammenlignende undersøkelse av regelverk og praksis i 7 norske byer*. Trondhiem: Byplankontoret.
- Tuan, Y. F.** (1978). "Children and the natural environment" I I. Altman, og J. F. Wohlwill (ed.), *Human Behavior and Environment, Advances in Theory and Research*. London: Plenum Press. s. 5-32.
- Valentine, G.** (1996). "Children should be seen and not heard: the production and transgression of adults' public spaces". *Urban Geography*, 17(3), s. 205-220.

- Valentine, G.** (1997). " "Oh Yes I Can." "Oh No You Can't": Children and Parents' Understandings of Kids' Competence to Negotiate Public Space Safely". *Antipode*, 29(1), s. 65-89.
- Whyte, W. H.** (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. Ann Arbor: Edward Brothers Inc.
- Wilhjelm, H.** (2002). *Barn og omgivelser - virkelighet med flere fortolkninger*. Doktorgradsavhandling. Oslo: Arkitektthøgskolen i Oslo.

Kilder til bildene i kapittel 5: Eksempelsamling.

- Bilde.1: Ovner i Kiruna <http://www.muni.org/Departments/OCPD/Planning/Documents/Chapter_6_Final.pdf>
- Bilde.2: Beskyttelse mot vind <<http://www.archdaily.com/135302/winnipeg-skating-shelters-pat-kau-architects/>>
- Bilde.3: Beskyttelse mot snø <<http://archinect.com/news/tag/363445/coldscapes>>
- Bilde.4: Arkade i Krakow <<http://www.soleazur.rs/putovanje/krakov-nova-godina-2014/>>
- Bilde.5: Fortautak i New York <<http://inhabitat.com/urban-umbrellas-to-replace-nyc-sidewalk-sheds/urbanshed-midtown-sidewalk/>>
- Bilde.6: Arkade i Chicago <<http://lynnbecker.com/repeat/2008snow/2008snow.htm>>
- Bilde.7: Teglovner i København <<https://www.innosite.dk/idea.php?id=2220>>
- Bilde.8: Varm kull på Tivoli, Privat foto
- Bilde.9: Lite bål i Nisswa <<http://brainerddispatch.com/news/2012-11-25/nisswa-city-lights>>
- Bilde.10: Varm kull i Trondheim <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151497963615312&set=pb.175593595311.-2207520000.1401795201.&type=3&theater>
- Bilde.11: Akebakke i Seattle <<http://framework.latimes.com/2012/01/19/pictures-in-the-news-351/#/12>>
- Bilde.12: Ciclopaseo <<http://www.deconcrete.org/2011/05/18/the-end-of-the-masterplan/>>
- Bilde.13: Snøhaug på parkeringsplass <<http://fenwaypark100.org/page/3/>>
- Bilde.14: Parkeringspark <<http://parkingday502.org/galleries/sanfrancisco02/>>
- Bilde.15: Parkeringspark avstand <<http://parkingday.org/about-parking-day/>>
- Bilde.16: Parkeringsplass med snø. Foto: Daniel Friedman <<https://www.raisingarizonakids.com/2011/12/tons-of-fun/>>
- Bilde.17: Senatstorget <<http://www.natalya-egon.com/SECOND-HINTERLANDS>>
- Bilde.18: Den røde plass <<http://www.natalya-egon.com/SECOND-HINTERLANDS>>
- Bilde.19: Skihopp i Trondheim. Foto: Adresseavisen/Rune Petter Ness <<http://torvetitronheim.no/wp-content/uploads/2012/03/Konkurransprogram-Torvet-i-Trondheim.pdf>>
- Bilde.20: På ski i Alta. Foto: Thomas T. Kleiven <<http://www.dn.no/dnaktiv/2013/12/15/gar-pa-ski-til-jobben-i-byn>>
- Bilde.21: Klatretræ <<http://whispersinthesilence.blogspot.no/>>
- Bilde.22: På brett i Kiev <<http://www.demotix.com/news/1903424/citizens-kiev-skiing-and-snowboarding-city-center#media-1903354>>
- Bilde.23: Vinterparken <<http://gehlcitiesforpeople.dk/page/4/>>
- Bilde.24: Skøyte på kanal <<http://ottawajantane.wordpress.com/2010/01/>>
- Bilde.25: "Freezeway" <<http://archinect.com/news/gallery/86917303/5/coldscapes-2013-winning-design-exhibition-currently-in-cleveland-ohio>>
- Bilde.26: Svømmekonkurranse i Harbin <<http://www.chinafacttours.com/photo/harbin/harbin-winter-activities.html>>

Bilde.27: Solstoler i vinterparken <<http://www.vinterparken.se/parser.php?did=1:1>>

Bilde.28: Curling i København <<http://gehlcitiesforpeople.dk/page/4/>>

Bilde.29: Issklier <<http://calebsciencetrek2013-14.weebly.com/blog/archives/02-2014>>

Bilde.30: Snøskulpturer i Harbin <<http://www.abcnyheter.no/kultur/100110/her-er-alt-laget-av-sno-og>>

Bilde.31: Snømenn i Ronneby <<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=105&artikel=4320409>>

Bilde.32: Hovden skikarusell <<http://www.visitnorway.com/no/product/?pid=142150>>

Bilde.33: Kläppen rullebånd <<https://livetentrappaupp.wordpress.com/2014/03/>>

Bilde.34: Snømenn i Moskva <<http://www.liveinternet.ru/users/4776990/post305264250/>>

Bilde.35: Vinterfestival i Montreal (2011) <<http://voirmontreal.blogspot.no/2011/02/place-des-festivals-du-quartier-des.html>>

Bilde.36: Tivoli julemarked <<http://www.trekearth.com/gallery/Europe/Denmark/East/Kobenhavn/Tivoli/photo119083.htm>>

Bilde.37: Lekeplass <<http://damianocerrone.tumblr.com/post/15883664662/vonfinstern>>

Bilde.38: Lamper i gata <<http://www.paperblog.fr/6063565/une-scenographie-de-rue-lumineuse/>>

Bilde.39: Bybrua i Drammen. Drammen kommune <https://www.drammen.kommune.no/no/Tjenester/Byutvikling/Kommunale-byggeprosjekter/Utf_prosjekter/Elvepromenaden-pa-Stromso/Utformet-for-alle/>

Bilde.40: Speilhus på lekeplassen. Foto: Laura Stamer <<http://www.play-scapes.com/play-design/contemporary-design/mirror-house-playground-pavilion-mlrp-copenhagen-denmark-2011/>>

Bilde.41: Speilkule i Millenium Park <<http://www.suntimes.com/photos/galleries/index.html?story=17264245>>

Bilde.42: "Funnel wall" <<http://www.homedsgn.com/2012/01/17/amazing-funnel-wall-in-dresden-germany-video/>>

Bilde.43: Barn leker med rør <<http://www.hdk.gu.se/sv/student/examens-utstillinger/2011/design-and-crafts-master-level/child-culture-design-master-lev-2>>

Bilde.44: Pianotrapp <<http://www.thefuntheory.com/piano-staircase>>

Bilde.45: Lydboks. Bergen kommune <<https://www.bergen.kommune.no/aktuelt/tema/barnas-byrom?artSectionId=321&articleId=104343&parentArtId=104310&parentSecId=9630&pf=t&start=3>>

Bilde.46: Fortau <http://titalalina.com/artwork-3/2011-2/squeaky-sidewalk/>

Bilde.47: Husker som krever samarbeid. Foto: Olivier Blouin <<http://www.dailytouslesjours.com/project/21-balancoires/>>

Bilde.48: Utekino i Tromsø. Foto: Ingun A. Mæhlum <<http://www.dagbladet.no/2009/01/14/kultur/filmfestival/tromso/kino/4371962/>>

Bilde.49: Utekino på Beitostølen. Oppland Arbeiderblad 18.02.2014 <<http://www.oa.no/nyheter/valdres/article7175504.ece>>

Bilde.50: Julemarked i Trondheim <https://www.facebook.com/julemarkedtrondheim/photos_stream>

- Bilde.51: Kaprifol <https://static.99roots.com/uploads/images/Honeysuckle%20Winter_35892_1280_1280.jpg>
- Bilde.52: Æbleskiver <<http://mydanishkitchen.com/2010/11/22/12-days-of-christmas-aebleskiver-aebleskiver/%C3%A6bleskiver-4e/>>
- Bilde.53: Brendte mandler <http://matmedmonkis.blogspot.no/2010_12_01_archive.html>
- Bilde.54: Glühwein <<http://www.flensburg-online.de/weihnachten/weihnachtsmarkt-in-eckernfoerde.html>>
- Bilde.55: "Marine youth house" Arkitekt: PLOT <<http://www.archdaily.com/11232/maritime-youth-house-plot/>>
- Bilde.56: Amager Bakke <<http://www.a-r-c.dk/amager-bakke>>
- Bilde.57: Røde ballonger i Wien. Foto: Lisi Specht <http://www.kryss.no/resources/12/images/13/Bilde_3f_Kunstprosjekt_i_Museums_Quartier_i_Wien_ved_Judith_Huemer_2002_Foto__Lisi_Specht_big.jpg>
- Bilde.58: Rødt skumgummi. Foto: Dörögdi Orsolya <<http://placcc.nolblog.hu/>>
- Bilde.59: Repskoven. Foto: Anders Hviid <<http://www.dac.dk/en/dac-life/copenhagen-x-gallery/cases/temporary-urban-spaces-at-carlsberg/>>

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide barnefamilie

Vedlegg 2: Intervjuguide planlegger

Vedlegg 3: Informasjonsskriv til foreldre

Intervjuguide

Sted: Et kafe i Drammen

Innledning

Presentere meg selv og studien jeg ønsker å gjennomføre.

Takke for at informanten steller opp på intervju.

Går det greit hvis jeg bruker lydopptaker?

Navn:

Alder:

Sysselsetning:

Hva er det beste med å bo i Drammen sentrum?

Savner du noe?

Barn i byen

Hvor ofte er dere i byen?

Hva pleier dere å gjøre i byen?

Hvilke deler av byen brukere dere? Hvorfor?

Er det noen steder dere ikke går til? Hvorfor?

Kan du fortelle om et favorittsted?

Kan du fortelle om en dag i byen med barn? (Åpent)

Hvilke kvaliteter mener du er viktig for barn?

Hva liker dine barn best? Hvordan vet du det?

Tilrettelegging av byen

Hva er annerledes med og uten barn, (hvilke aktiviteter, plasser)?

Hva syns du om lekeplasser?

Et sted for voksne og barn? Hvorfor?

Avslutt

Hva hadde gjort byen dårligere for barn på vinteren?

Hva hadde gjort byen bedre for barn på vinteren?

Noe du vil legge til?

Takk for intervjuet og for at du tok deg tid. Jeg vil radere lydfilen så fort jeg har transkribert intervjuet. Er det noe du lurer på eller har andre spørsmål senere er det bare å ta kontakt.

Intervjuguide

Sted: Møterom, Drammen kommune

Innledning

Presentere meg selv og studien jeg ønsker å gjennomføre.

Takke for at informantene steller opp på intervju.

Går det greit hvis jeg bruker lydopptaker?

Hva er det beste med Drammen? På vinteren?

Hva savner du? (eventuelt sammenligne med andre byer på vinteren)

Aktiviteter i byen

Hva er den største forskjellen i bylivet på sommer- og vinterstid i Drammen?

Opplever dere at det er fler barn i byen på sommeren?

Hvorfor tror/mener dere det?

Barn i byen

Finnes det plasser i det offentlige rom i Drammen som er forbeholdt barn?

Hvilke plasser er barn ekskludert fra? Hvilke barrierer tror dere barn og foreldre opplever?

Bykvaliteter

Hvilke kvaliteter eller forhold tror du er viktig for at barn skal trives i Drammen på vinteren?

Noen forskjeller fra hva voksne eller andre grupper ønsker?

Hvilke aktiviteter er tilrettelagt for i byen, ingen? Hvordan?

Hvilke tiltak er gjennomført eller planlagt? Gode/Dårlige eksempler? Strømsø torg? Bragernes torg? Tollbugata? Andre eksempler?

Verktøy

Hvordan tar dere hensyn til barns vinteraktiviteter i planprosesser, reguleringsplaner, kommunedelplaner?

Synes dere barn har kunnskapen som trengs for å medvirke? (gratis is og hoppeslott?)

Hva med medvirkning i planlegging av nye torg og plasser? Mener dere at barns interesser blir godt nok ivarettatt? Eksempel på ja og nei?

Hva kunne man gjort annerledes?

Avrundning

Skal dere se på World cup sprinten her i byen?

Avslutt

Takk for intervjuet og for at du tok deg tid. Jeg vil radere lydfilen så fort jeg har transkribert intervjuet. Er det noe dere lurer på eller har andre spørsmål senere er det bare å ta kontakt.

“Barns opplevelse av byens uterom på vinteren”

Jeg ønsker å undersøke Drammen på vinterstid, ut fra barns perspektiv. For meg er dette en aktuell og viktig oppgave for å styrke barns interessen i byplanlegging. Hittil er det ikke gjort så mange studier av byen på vinteren, og man har derfor ikke så stor kunnskap om hva man kan gjøre for å forbedre omgivelsene. Utgangspunktet mitt var at lek og aktivitet har potensial til å skape gode uterom på vinteren. Dermed blev barn en sentral målgruppe.

Drammen er valgt ut som casestudie fordi man har investert mye i byens fysiske utforming de siste årene, og har planer om å utvikle mer. I forhold til mange andre byer opplever jeg at planleggerne i Drammen tørr å tenke nytt og annerledes, for eksempel «stuntsen» kommunen utført i Tollbugata ved Strømsø Torg.

For å kunne gjennomføre min studie er jeg avhengig av hjelp og interesse fra dere som foreldre og fra barnehagen. Jeg vil være med på en eller to byturer til Drammen. Ved å observere atferd, legge merke til hva barna stopper ved, prater om, og opplever som positivt eller negativt, vil jeg få et innblikk i barns opplevelse av byen. I etterkant av denne turen tenkte jeg å følge opp med en slags workshop, der tegning blir sentralt. Jeg håper ditt barn vil være med å tegne hva de liker og ikke liker med byens uterom i Drammen. Dette skulle være av stor verdi for min oppgave. Alle barna vil være anonyme i min studie. Et sitat vil kun bli fulgt av «gutt, 5 år».

Det er frivillig å delta i prosjektet og dere kan når som helst ta kontakt med meg for å få mer informasjon.

Prosjektet er den siste delen av min mastergradstudie ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Institutt for byforming og planlegging. Jeg skriver for Statens Vegvesen Region sør, med Inger Marie Holst som veileder.

Jeg samtykker til at mitt barn _____ deltar i studien.

Signatur: _____

Med vennlig hilsen

Anna Lindholm

Prestekragevegen 6
7050 Trondheim
Tlf: 41260152
annacharlotta05@gmail.com